

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2022

Andrea Ehlová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Vlivy působící na delikvenci mládeže

Bakalářská práce

Autor: Andrea Ehlová

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Sociální práce ve veřejné správě

Vedoucí práce: JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Hradec Králové

2022

Zadání bakalářské práce

Autor:	Andrea Ehlová
Studium:	F19BP0248
Studijní program:	B0923P240001 Sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Název bakalářské práce:	Vlivy působící na delikvenci mládeže
Název bakalářské práce AJ:	Influences acting on juvenile delinquency

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat vlivy působícími na delikvenci mládeže. Bude vysvětlovat pojmy týkající se delikventního chování, vlivy a důsledky deviantního chování. Bude zkoumat, jestli přestupky mládeže predikují trestnou činnost v dospělosti nebo jestli se jedná o krizi v dospívání. V práci budou vymezena teoretická východiska, základní pojmy, druhy agrese a znaky trestné činnosti mládeže. Budou zde popsány jednotlivá prostředí, která mohou být spouštěčem delikventního chování. Dále bude práce popisovat řešení trestné činnosti mládeže a například činnost probační a mediační služby. Výzkumná metoda práce bude kvalitativní. K výzkumu budou použity kvalitativní metody: polostruktované rozhovory s odborníky, kteří se orientují v dané problematice. Výzkumným vzorkem budou respondenti z různých oblastí trestního práva. Cílem práce bude zjistit, jestli u mládeže existují společné znaky, které předpovídají, zda budou kriminálně aktivní i v dospělosti.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8. KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURLÁNEK. Delikvence mládeže: trendy a souvislosti. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3. ZOUBKOVÁ, Ivana. Kontrola kriminality mládeže. Dobrá Voda: A. Čeněk, 2002. ISBN 80-86473-08-2. FIRSTOVÁ, Jana. Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-521-0.

Zadávací pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Michal Trousil, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 10.06.2022

Andrea Ehlová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala panu JUDr. et Mgr. Filipu Rigelovi, Ph.D., za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, připomínky a také za čas. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří byli ochotni mi poskytnout informace pro mou výzkumnou část.

Anotace

EHLOVÁ, Andrea. *Vlivy působící na delikvenci mládeže*. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 54 s. Bakalářská práce.

Práce se zabývá vlivy působícími na delikvenci mládeže. Vysvětluje pojmy týkající se delikventního chování, vlivy a důsledky deviantního chování. Zkoumá, jestli přestupky mládeže predikují trestnou činnost v dospělosti nebo jestli se jedná o krizi v dospívání. V práci jsou vymezena teoretická východiska, základní pojmy, druhy agrese a znaky trestné činnosti mládeže. Jsou zde popsány jednotlivá prostředí, která mohou být spouštěčem delikventního chování. Dále popisuje řešení trestné činnosti mládeže a například činnost probační a mediační služby. Výzkumná metoda práce je kvalitativní. K výzkumu jsou použity kvalitativní metody polostruktované rozhovory s odborníky, kteří se orientují na danou problematiku. Výzkumným vzorkem jsou respondenti z různých oblastí trestního práva. Cílem práce je zjistit, jestli u mládeže existují společné znaky, které predikují, jestli budou kriminálně aktivní i v dospělosti.

Klíčová slova: delikvence mládeže, trestná činnost, kriminalita

Annotation

EHLOVÁ, Andrea. *Influences acting on juvenile delinquency*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2022. 54 pp. Bachelor's thesis.

This thesis deals with the influences acting on juvenile delinquency. Explains concepts related to delinquent behavior, influences and consequences of deviant behavior. It examines whether juvenile delinquency predicts adult crime or whether it is a crisis in adolescence. The thesis defines the theoretical basis, basic concepts, types of aggression and features of juvenile delinquency. The individual environments that can trigger delinquent behavior are described here. It also describes the solution of juvenile delinquency and, for example, the activities of the probation and mediation service. The research method is qualitative. Qualitative methods of semi-structured interviews with experts who focus on the given issue are used for the research. The research sample is respondents from various areas of criminal law. The aim of the work is to find out whether there are common features in young people that predict whether they will be criminally active in adulthood.

Key words: juvenile delinquency, criminal activity, criminality

Obsah

Úvod	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1.1 Vymezení pojmů.....	11
1.2 Krize.....	15
1.3 Znaký trestné činnosti mládeže.....	18
1.4 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže	18
2 Druhy kriminality mládeže.....	20
2.1 Druhy agrese	20
2.2 Druhy kriminality	22
2.3 Statistiky týkající se mladistvých za rok 2021	24
3 Příčiny kriminality mládeže	24
3.1 Psychologické faktory.....	24
3.2 Biologické faktory	29
3.3 Sociální faktory	30
4 Následky kriminálního jednání mládeže.....	34
4.1 Opatření	35
4.2 Probační a mediační služba ČR	36
5 METODOLOGICKÁ ČÁST.....	38
5.1 Výzkumná metoda	38
5.2 Formulace a cíl výzkumu.....	39
5.2.1 Dílčí výzkumné otázky	39
5.3 Výzkumný vzorek.....	41
5.3.1 Výběr respondentů.....	41
5.4 Průběh výzkumu	43
5.5 Zpracování získaných dat	43
5.6 Analýza odpovědí	44
5.6.1 Dílčí výzkumný cíl č. 1	44
5.6.2 Dílčí výzkumný cíl č. 2	48
5.6.3 Dílčí výzkumný cíl č. 3	53
5.6.4 Dílčí výzkumný cíl č. 4	54
Závěr.....	58
Seznam použitých zdrojů.....	61

Přílohy I

Úvod

Delikventní chování mládeže je společenským jevem, které vždy provázelo lidstvo a svým vývojem se stává symbolickým problémem naší doby na všech možných úrovních. V dnešní době často diskutovaným tématem ať už ve školách, rodinách, Probační a mediační službě ČR nebo Policie ČR. Je však otázkou, proč se projevuje u dětí a mladistvých postupem času více protizákonného chování. Můžeme mít nespočet odpovědí, buď že vycházejí ze špatného vlivu vrstevníků, z rodiny nebo z nefunkčně nastavených vzorců chování či z psychicky daných dispozic, které by mohli vysvětlovat souvislost s protizákonnými projevy chování.

Je potřeba si uvědomit, že vývoj kriminality mládeže u nás není příznivý, od roku 1990 téměř nepřetržitě dochází k nárůstu počtu trestně stíhaných mladistvých. Kriminalitu se nikdy nepodařilo zlikvidovat, když trestnou činnost páchají mladí lidé, je to zvláště nebezpečné, jelikož se vždy jedná o negativní zkušenost, a to nejen pro ně, ale i pro jejich nejbližší okolí.

Práce se zabývá vlivy působící na delikvenci mládeže. Popisuje základní pojmy týkající se problémů s delikventním jednáním dětí a mládeže. Toto téma jsem si zvolila, protože si myslím, že kriminálně jednajících mládež je napravitelná a věřím, že tato skupina s potenciálem na změnu se dokáže znovu začlenit zpět do společnosti. Jejich delikventní chování ovlivňuje jejich život i vztahy mládeže. Jejich chování nejčastěji vzniká ve škole, mezi vrstevníky nebo v rodinném prostředí. Popisuji ve své práci příčinu delikventního chování a zjišťuji i následky.

Cílem mé práce je tedy představit znaky, které mohou predikovat kriminální činnost v dospělosti. Snažila jsem se zjistit, co u mládeže spouští delikventní chování a jaké jsou nejproblémovější vlivy působící na děti a mládež právě v tomto směru. Hlavním výzkumným cílem je získat odpověď, zda děti nebo mladiství páchající protiprávní jednání mají dispozice k tomu, že v kriminální činnosti budou pokračovat i v dospělosti. Jak a kterými činy děti a mladiství zahajují svou kriminální aktivitu a především, jaké na toto jednání mohou působit různé vlivy.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této kapitole se věnuji vysvětlení základních pojmů, které souvisí s kriminalitou mládeže, jež mají v práci velice důležitý vztah k tématu.

1.1 Vymezení pojmů

Zletilost

Člověk se stane zletilým, plně svéprávným a způsobilým k právním úkonům dovršením osmnáctého roku věku. (Občanský zákoník)

České právní normy kvalifikují osobu dítěte jako jedince mladšího 18 let, ve výjimečných případech toto zákon stanoví jinak. (Zákon č. 218/2003 Sb., §2)

Nezletilost

Ve své knize Lichá Valicová definuje nezletilost tak, že osoba, která nesplnila podmínku plnoletosti, tedy dosažení 18 let života je nezletilá. Výjimkou je osoba, která se rozhodla mít sňatek s osobou starší 16 let. Ve výjimečných případech může dát soud povolení osobě starší 16 let a pouze touto výjimkou lze dosáhnout plnoletosti dříve. (Lichá Valicová, 2014)

Mládež

Pojem mládež doposud nemá svoji přesnou definici. Můžeme však mládež definovat pomocí zákona č. 218/2003 Sb., vyčlenit jako „*sociální skupinu jedinců spadající mezi děti a mladistvé*“.

Suchý a Švancar uvádí, že mládež lze chápat jako období fyzického i psychického dozrávání. Dochází u nich ke kvalitativním přeměnám uvnitř organismu, ke změnám v jejich duševním životě a v jejich i v našem sociálním postavení ve společnosti. Tyto skutečnosti docílí relativně stálého stavu dospělosti. Ze sociálního hlediska je mládež

brána jako sociální skupina v rozmezí mezi dětstvím a dospělostí, vykazující znaky přípravy na zastávání budoucích funkcí v životě společnosti.

„Tato příprava na věk sociální stability hraje významnou roli, jelikož u dotyčného určuje jeho svérázný společenský status v této kategorii populace. Na základě této přípravy by se dala mládež rozdělit na takové dvě skupiny. Konkrétně by se jednalo o mladší věkovou skupinu mládeže, trvající zhruba od 15 do 18 let a starší věkovou skupinu mládeže, zhruba od 18 do 24 let.“ (Suchý, 1972: 43)

Zoubková ve své knize vysvětluje, že kriminologická literatura člení mládež do tří skupin, děti, které nejsou trestně neodpovědné, mladistvé a mladé dospělé. Policejní statistiky kriminality mládeže, dělí mládež na dvě skupiny, a to na děti a mladistvé. (Zoubková, 2002)

Mladistvým je každá fyzická osoba, která v době spáchání činu dovršila patnácti let a nepřekročila hranici plnoletosti. Je nezbytné zdůraznit, že po dovršení patnáctého roku je každá osoba trestně odpovědná za své činy a nese za své protiprávní jednání následky. (Zákon č. 218/2003 Sb., §2)

Agrese

Přední český neuropatolog František Koukolík definuje lidskou agresi jako cílené chování vůči další osobě, které sebou nese jediný záměr a to ublížit. Agresor je tedy přesvědčen, že jeho chování cíl poškodí. Náhodné ublížení, které není záměrné, nelze považovat za agresi. Cíl agrese není motivován, aby se jí vyhnul. (Koukolík, 2006)

„Agrese je jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.“ (Martínek, 2015:23)

Pedagogický psycholog Zdeněk Martínek tvrdí, že se agrese projevuje tím, že člověk zaútočí na druhého. Agrese má více forem. U jedné z nich je útok veden proti bezbrannému zvířeti. Další druh agrese, která je typická pro děti a mládež, je vybití na neživém předmětu, to znamená ničení věcí a zařízení. V tomto případě bývá takzvaným terčem útoku školní vybavení jako je pravítko, židle, skříňky. Jmenovaný

psycholog dále popisuje jednu z nejzávažnějších agresí a to autoagresi, kdy si jedinec sám sobě ubližuje a může útok vůči své osobě skončit sebevraždou. (Martínek, 2015)

Agresivita

Sociolog Jan Jandourek agresivitu označuje jako sklon k útočnému jednání na jiného jedince. Tvrdí, že určitou míru agresivity má v sobě každý jedinec. Agresivita je u některých jedinců geneticky zakotvená, u jiných je reakcí na vnější podmínky, popřípadě ji jedinec vnímá jako naprosto běžnou součást svého života, jelikož ji převzal jako standardní chování například od rodičů. (Jandourek, 2001)

„Pojetí agresivity jako původní autonomní síly by znamenalo, že je člověk v zásadě nepřátelsky naladěný vůči kultuře a musí být vystaven institucionálnímu tlaku mírnícímu ničující účinky těchto hnutí na společenské formy života.“
(Jandourek, 2001:16)

Kriminalita

Jandourek vysvětluje kriminalitu jako něco, co porušuje normy trestního práva. Policie se podílí na odhalování kriminality a soudům náleží právo sankce. Kriminalita je případem deviace. Každá kultura má jiné hodnoty a jinak stanovené normy, pohled na kriminální čin se může výrazně lišit, jsou kultury, které uznávají například eutanázii jako součást života a jiné toto budou považovat za závažný kriminální čin a to vraždu. Na míru kriminality mají vliv sociální dezorientace, jako jsou například války, dalšími vlivy jsou samotná místa a sociální trendy. (Jandourek, 2001)

Psycholog a v uvedeném oboru i soudní znalec Slavomil Fischer označuje kriminalitu jako trestné chování. Kriminalita je souhrn činů, které jsou označeny jako trestné a jde o chování, které se společností objevovalo a stále zůstává. Jedná se o činy sankcionovatelné podle trestního zákoníku. (Fischer, Škoda, 2014)

Trestným činem v trestním zákoníku je protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a vykazuje uvedené znaky v takovém zákoně. Jsou ale trestné činy, kdy trestní zákoník stanovuje, že k činu může dojít i z nedbalosti. (Zákon č. 40/2009, §2)

Delikvence

Soudní znalec a psycholog Slavomil Fischer ve své knize popisuje delikvenci jako společensky nepřijatelné chování v širším slova smyslu. Jde o porušování určitých společenských norem daného státu. Delikventní chování se netýká jen kriminality, ale porušování dalších norem. Fischer uvádí, že často pojem delikvence používá v souvislosti s nepřijatelným chováním mládeže a dětí. Z pohledu kriminality se jedná o přestupky, trestnou činnost mladistvých, a to i u osob mladších 15 let s tím rozdílem, že trest dětem nelze uložit. (Fischer, Škoda, 2014)

Sociální deviace

Sociální deviace je chování, které je nekomfortní vůči společenské normě, která bývá většinou populace akceptována. Sociální deviace, jak název napovídá, narušuje všechny sociální normy. Deviací rozumíme odchylky od normální, zaběhlé zbytkem společnosti akceptované struktury nebo funkce. Sociolog Slavomil Fischer poukazuje, že se odchylka, tedy deviace může vyskytovat u jakéhokoliv jevu v přírodě i ve společnosti. Dodává, že v praxi má pojem deviace negativní smysl. Neodborná veřejnost si pod pojmem deviace představuje něco špatného, zlého. Sociolog ale uvádí, že se deviace dělí na pozitivní a negativní. (Fischer, Škoda, 2014)

Sociální patologie

Nezdravé, abnormální a obecně nežádoucí společenské jevy souhrnně označujeme jako sociální patologie. Sociolog Slavomil Fischer uvádí, že na studiu a samotném popisu jednotlivých jevů se účastní mnoho vědních oborů, a to sociologie, psychologie, medicína, speciální pedagogika, etopedie a další. Příčiny a faktory, které společně vedly k vzniku sociálně patologických jevů, vědní disciplíny podrobují důkladným rozborům. Zjišťují příčiny a zdroje, které podporují existenci patologických jevů ve společnosti. Jak uvádí Fischer sociální patologie se tedy chováním, jeho zákonitostmi, způsoby, které společnost vnímá jako nežádoucí, porušují totiž právní, morální, ale také sociální normy. (Fischer, Škoda, 2014)

1.2 Krize

„Krizi můžeme vnímat jako vyhrocení nebo vznik problémové situace, kterou není možno řešit dosavadními postupy.“ (Jandourek, 2001:134)

Krize je situace, která zasahuje sociální skupiny, různé komunity a celou společnost. Jandourek poukazuje na fakt, že krize se týká především jedince. Laická veřejnost krizi vnímá jako negativní situaci. Krizi je vnímána každá situace, kdy dochází k dramatickým změnám a dochází k negativním emocím, jež jsou její součástí. Psycholožka Naděžda Špatenková připouští, že krizi lze také definovat jako rozhodnou situaci, chvíli, v níž dochází k vyvrcholení rozporu protichůdných sil. V oborech jako je psychiatrie, psychologie, psychoterapie je krize označením extrémní psychické zátěže, těžkých životních událostí, nebezpečných stavů jedince nebo dokonce v případech rozhodného obratu v léčbě. Špatenková krizi definuje jako moment jasné nerovnováhy, až úpadek, kdy by mělo jít o přechodný stav. Uvádí, že krize se objevuje v přechodném stádiu mezi dvěma rozlišnými fázemi. (Špatenková, 2004)

Špatenková definuje pojem vývojové krize jako stav, který se vztahuje k delikventnímu jednání mládeže. Tvrdí, že vývojová krize je součástí života každého jedince. Vývojovou krizi lze očekávat a předpokládat a jsou situace, kdy je očekávaná a považovaná za pozitivní. Vývojové krize s sebou nesou určitou změnu, kdy je nezbytné přijmout jiné, nové úkoly a nové role v životě jedince. To s sebou přináší nové způsoby řešení, jiné zvládací strategie, bývají doprovázeny emočním napětím. Právě emoční zátěž může být vnímána i negativně. (Špatenková, 2004)

Krize v dětství

Jiná krize je v dospělosti, jiná specifika s sebou nese krize v dospívání a zcela jiné znaky má krize v dětském věku. Na základě této odlišnosti lze identifikovat konkrétní krizi. Rozdíl je také v široké škále spouštěcích mechanismů samotné krize. Důvodem krize v dětském věku mohou být různé události v životě dítěte. Dítě toto vše vnímá naprosto jinak než dospělý jedinec, který událost může považovat za banální, ale pro dítě toto může být právě krizí. Problém Špatenková také vnímá v tom, že dítě neumí přesně říci, co se s ním děje, nedokáže jednoznačně uvést, že je v krizi. Pak je odkázané na to,

že si symptomů jeho krize všimne okolí. Špatenková zde apeluje především na blízkou rodinu, tedy rodiče, prarodiče, ale i sourozence, nebo vnímavého pedagogického pracovníka, ale i dětského lékaře či všímavé sousedy, aby si změn v chování dítěte všímali a situace okamžitě řešili. Nutně nemusí znamenat, že když dítě nepůsobí pohodově, že jde o krizi. Špatenková upozorňuje na to, že se opravdu často stává, že situaci okolo dítěte blízcí nevyhodnotí správně a pak se vše komplikuje, protože zásadní je zajištění rychlé a adekvátní péče. Uvádí, že dítě bývá za projevy krize, které samo nedokáže porozumět, dokonce trestáno, anebo paradoxně pochváleno. Projevem může totiž být nápadné ztišení projevů dítěte, které okolí vítá a pochválí je za to. Špatně vyhodnocené situace, kdy je krize ze strany okolí zaměněna za pouze změnu chování, vedou k nežádoucímu zvyšování psychické tenze dítěte. (Špatenková, 2004)

Špatenková upozorňuje ve své publikaci na celou řadu situací, které mohou vyvolat u dětí krizi. Popisuje zde precipitatory krize v dětství. Mezi náročné životní situace dítěte označuje například i narození sourozence. Starší dítě se musí vyrovnat s řadou změn, jako je jeho nová identita, jeho zařazení v rodině, které vnímá po svém, nikoli jako rodiče a často se zde dostavuje žárlivost. Projevem takové krize může být násilí vůči mladšímu sourozenci, jako je bití nebo děti často uplatňují kousání. Dítě tak dává najevo svůj strach, že mu bude vzata pozornost a láska rodičů. Na intenzitě agresivního chování lze úměrně odvodit zoufalé pocity dítěte. Další náročnou situací v životě dítěte, která může vyvolat krizi dítěte, je jeho nemoc. Dítě potřebuje vnímat přítomnost pečující osoby, většinou to bývá jeho matka, může to být ale další významná osoba pro dítě, například babička. Tato přítomnost bývá podceňována u dětských pacientů ve stavu bezvědomí,

i zde by měla být ale pečující osoba. Další situací, kterou dítě špatně zvládá, je nemoc, míněno tím vážná a dlouhodobá, jiného člena rodiny. V takovém případě se mění fungování celé rodiny, mění se priority a dítě se může cítit osamělé nebo dokonce opuštěné. Krizi může vyvolat i rozvod rodičů, kdy není zcela jasné a často i sporné, kdo bude dítě po rozvodu vychovávat. Rozdělení rodiny z jakýchkoli důvodů je pro dítě velmi psychicky náročné. Mnohé děti těžko nesou odloučení od rodičů, byť jen na pár dní. Jakmile dítě ztratí existenční jistotu, kterou mu poskytuje právě rodina, cítí se velmi ohrožené. V případě rozvodu rodičů je nezbytné, aby oba odložili své problémy

a soustředili se na děti, které se nesmí v dané situaci cítit na obtíž, cítit nechtěné a ohrožené. Hodně v těchto situacích pomáhá, že děti „táhnou“ za jeden provaz.

Špatenková uvádí, že v praxi zaznamenávají a jsou pravděpodobnější případy krize dítěte, která se současně odehrává jak ve školním prostředí, tak doma, tedy v rodině. Jak již bylo uvedeno, v dětství mají krize různé podoby. Mohou se objevovat jen v prostředí, kde se dítě momentálně necítí z nějakého důvodu dobře. Jde tedy o krizi školní, tedy v kolektivu nebo domácí. I podoba krize je rozdílná. Některé mohou probíhat latentně, tedy dítě je nečekaně a extrémně tiché, nikterak se neprojevuje a nemluví. Latentní krizi je extrémně ztišen chování dítěte. Každý jedinec je jiný, každý se vyvíjí jinak a na každého působí jiné vlivy. Právě individualita stojí za tím, že na spouštěč krize každý jedinec, tedy každé dítě, reaguje jinak. Stejně staré děti, se stejnými rodinnými podmínkami mohou na spouštěče reagovat různě. Jedno dítě se dostane do těžké krize a druhé situaci přejde bez odezvy na psychickém vývoji. Jak uvádí Špatenková, pokud se dětská krize dostaví, pak i její projevy jsou různé a nikdy nejsou zcela identické. Za projevy lze považovat poruchy řeči, tiky, koktavost, ale také projevem může být i pomočování, lehce sexuální projevy, ale také sebepoškozování nebo dokonce pokusy o sebevraždu a časté jsou i poruchy spánku a selhávání či výpadky ve škole. Projevy krize se mohou ubírat i opačným vcelku závažným směrem, pak jde o projevy v podobě krádeží, konfliktů, agresivity, ale i symptomy deprese. Výjimkou nejsou ani psychosomatické projevy v podobě záchvatů, kolapsů či dýchacích obtíží. (Špatenková, 2004)

Krize identity

E. H. Erikson obohatil v roce 1950 psychologické pojmosloví tento termín z krize identity. Dle něho jde o situaci, v níž se ocitli adolescenti. Ujasňují si, kdo vlastně jsou a urovnávají si i vztah k blížící se dospělosti. Toto se v nich odehrává jak v rovině fyzické, tak sociální a samozřejmě i sexuální. Geist toto vývojové období v životě jedince označuje jako obdobím pokušení ovládnout role dospělých, hledají možnosti v různých oblastech, a to v citových vztazích, módě, sexuálních vztazích. Zdůraznil, že jde o fázi experimentování. Uvedená vývojová etapa v životě jedince s sebou přináší různé formy ztráty sebejistoty a důvěry v sama sebe, adolescenti čelí zklamání a různým neúspěchům.

Jde o přirozený vývoj, tyto situace jsou nezbytnou součástí pro z role dospívajícího jednice v dospělé osobu. (Geist, 2000)

1.3 Znamky trestné činnosti mládeže

Děti a mladiství jsou pachatelé různých trestných činů. Typické pro ně je ale oblast majetkové trestné činnosti. Nezanedbatelná je skutečnost, že právě z větší části pachatele majetkové trestné činnosti tvoří mladiství pachatelé. Alarmující je skutečnost, že přibývá pachatelů mladších 15 let. Mezi další trestné činy páchané mládeží se řadí útoky vůči zdraví, životu, ale také proti svobodě a lidské důstojnosti. Tyto skutky páchané rukou mladistvých nabývají na brutalitě. Společensky nebezpečné jsou trestné činy spáchané mládeží ve skupinkách, tedy ve spolupachatelství. Takové skupiny mladistvých pachatelů mají lepší půdu ve velkých městech, kde působí. Zásadním problémem současné společnosti je fakt, že se stále snižuje věková hranice pachatelů. (Hoferková, 2014)

Typické pro kriminalitu mládeže a jí páchané trestné činy je nedostatečné plánování uvedených skutků, často způsobí větší škodu poškozením věci při krádeži než odcizením samotné věci. Pro mládež bývá také typické, že trestnou činnost páchají pro zábavu anebo pro zviditelnění své osoby před dalšími vrstevníky. Delikvence v tomto věku může znamenat i určitou vzpourou a rebelií vůči světu dospělých. (Hoferková, 2014)

K dalším trestným činům páchaným mládeží patří i poškození cizí věci, mívají na svědomí poměrně dost požárů z celkového počtu. Typické pro mladistvé pachatele je, že se svými skutky, byť protiprávními potřebují pochlubit. Problémem současné společnosti je další alarmující fakt, a to, že mladiství kriminalitu páchají pod vlivem omamných látek a alkoholu. (Hoferková, 2014)

1.4 Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je platný od roku 2003. Mimo jiné jsou zde upravené podmínky odpovědnosti mládeže za spáchané trestné činy. Podle pedagožky Ilony Schelleové je nezbytné zákonem uvedené principy a postupy aplikovat s cílem obnovit narušené sociální vztahy, lze jich využít k nezbytnému začlenění

mladistvých zpět do jejich zdravého sociálního prostředí. Zásadní dle ní je především neustále se věnovat prevenci trestné činnosti mládeže.

Schelleová v dané problematice zdůrazňuje specifika mladistvých osob a osob mladších patnácti let, kdy je kladen důraz na právo na ochranu před zásahy do soukromí a před zásahy do jejich osobní svobody. V případě řízení zákon ukládá, aby soudy a příslušná státní zastupitelství ve věcech mládeže, tedy mladistvých pachatelů, řízení neprotahovali, pracovali rychle, a to bez zbytečných odkladů. (Schelleová, 2004)

Základní zásady

Cíle a myšlenky zákona o soudnictví ve věcech mládeže jsou vyjádřeny v závazných zásadách:

- Zákaz retroaktivity, jedná se o klíčovou zásadu, která v zájmu právní jistoty považuje, aby byly dopředu stanoveny zákonné podmínky viny pachatele, právní následky jeho jednání a kritéria pro jeho postih.
- Zásada zákonnosti, pouze zákon o soudnictví ve věcech mládeže vymezuje provinění, čin jinak trestný a sankce i způsob jejich ukládání.
- Zásada prevence a restorativní přístup má za cíl aplikovat taková opatření, která nejlépe umožní mladistvému a dětem mladším patnácti let se v budoucnu vyvarovat protiprávním činům a najít uplatnění. Elementární zájem na jejich sociálním a duševním rozvoji.
- Zásada ekonomie trestní represe říká, že nejprve mají být užity takové postupy a opatření, která jsou zaměřená na sociální začlenění a prevenci.
- Zásada přiměřenosti doplňuje předchozí zásadu, přiměřenost je ve vztahu k uloženým opatřením, vyplývají ze zásady individualizace odpovědnosti dospívajících s ohledem na spáchaný čin. (Kratochvíl, 2012)

Vymezení pojmů

V trestním zákoníku je trestní odpovědnosti mladistvých a sankce těmto osobám odkázána na zákon o soudnictví ve věcech mládeže a uvádí, že jestliže zákon nestanoví jinak, postupuje se podle trestního zákoníku.

„Trestní odpovědnost mladistvého vychází stejně jako u dospělého ze dvou základních samostatných prvků, kterými jsou trestný čin označovaný zde pojmem provinění a sankce označována zde pojmem opatření.“ (Kratochvíl, 2012:491)

Trestní odpovědnost mladistvých je podmíněna třemi obligatorními znaky a těmi jsou **věk, přičetnost v době spáchání činu, rozumová a mravní vyspělost.**

Obecná trestní odpovědnost se vztahuje na dosažení hranice 15 let věku. Rozhodující je doba spáchání trestného činu, což znamená, že jedinec, který nedosáhl patnáctého roku věku se považuje za osobu za trestně neodpovědnou. (Trestní zákoník)

2 Druhy kriminality mládeže

V této kapitole jsou prezentovány jednotlivé druhy kriminality mládeže, obecná kriminalita a typické projevy.

2.1 Druhy agrese

Agresivita má různé způsoby a dělí se do skupin. Například Martínek ve své knize vysvětluje, jak se dělí agresivita na přímou a nepřímou, dále se pak dělí na verbální a fyzickou anebo na agresivitu aktivní a pasivní. K přímé agresi uvádí, že ji páchá samotný agresor. K agresi nepřímé, cílené na ublížení oběti, využívá pachatel další osobu. Fyzická agrese představuje útok proti oběti fyzického charakteru, patří sem fyzické ponižování, nucení k ponižujícím věcem. Typické pro fyzickou agresi je využití převahy fyzické síly nad obětí. K verbální agresi Martínek uvádí, že zde jsou dominantní nadávky, urážky, znevažování a v neposlední řadě slovní ponižování. Typickým prostředím pro verbální agresi je školní prostředí.

Další druhy agrese Martínek dělí na agresí emocionální, frustrační a instrumentální. **Emocionální agrese** je úzce spjata se silnou emocí. Tuto agresí doprovází silně nepříjemný podnět, bývá hodně bolestivý. Příčiny emocionální agrese bývají nahromaděné negativní prožitky jedince. Ten se pak v důsledku toho stává zranitelnějším a je citlivější vůči různým podnětům, které jako zpětná vazba v něm vyvolávají agresí. Negativní prožitky jedinec v sobě hromadí z mnoha různých situací, které se mohou i často opakovat, jde například o pro něho trýznivé časté hádky s jedinci, kteří mu jsou blízcí.

Jako další agresí představenou Martínkem je **frustrační agrese**. Jak už název napovídá, zdroj agrese pochází z frustrace daného jedince. Frustrací se rozumí určitá překážka, která člověku brání v dosažení jeho vytyčeného cíle. Pokud je jedinec frustrovaný, pak to v něm vyvolává negativní emoce. Zprvu se v něm hromadí hněv, který vyústí v agresivní chování s tím, že bude frustrace pokořena. Za frustrací mohou stát třeba rodiče, kteří jsou nespokojeni například s výsledky ve škole nebo vytýkají nedostatečnou práci ve společné domácnosti.

Posledním druhem agrese představené Martínkem je **agrese instrumentální**. Tuto agresí neinicují jiné vlivy, jedinec je naprosto klidný a k této agresí přistupuje s jednoznačně stanoveným cílem. Klasickým typem této agrese je loupež, zabití či jiný připravený útok proti zdraví další osoby. Podle Martínka se s touto formou agrese setkávají pedagogové v případech, kdy si žák agresivně vynucuje lepší hodnocení. (Martínek, 2004)

Za další **skupinovou agresí stojí** velký vliv vrstevníků. Přirozenou součástí v životní fázi dospívání každého jedince je přirozené oslabování rodičovského vlivu a potřeba navazování nových přátel. Ve své knize Krulichová poukazuje na většinu výzkumů, jejichž výsledkem jsou delikventní činy páchané skupinou osob. Zdůrazňuje, že jedinci s nízkou sebekontrolou mají obvykle větší sklony k agresivitě, bývají nespolehliví, což také velmi stěžuje jejich začlenění do běžného života. Pro mladého člověka je zásadní jeho přijetí mezi vrstevníky. V takovém případě je vysoké riziko výsměchu extrémní motivací k delikventnímu chování, pokud tato skupina vyžaduje. (Kulichová, 2015)

2.2 Druhy kriminality

Násilná kriminalita

Násilná kriminalita je jednou z forem obecné kriminality. Do obecné kriminality, která je kriminologickým pojmem, jsou zahrnuty trestné činy majtkového charakteru, mravnostní a násilné. Kriminalitu jako takovou dělíme ještě na kriminalitu hospodářskou a kriminalitu organizovanou. Trestní právo dále dělí a definuje jednotlivé násilné činy. Jejich společným a zásadním znakem jsou agresivita a násilí. Cílem násilného kriminálního činu je tedy ublížit většinou druhé osobě, sobě samotnému nebo zvířeti. Jako nejzávažnější projev násilí je spáchání vraždy. K projevům násilné kriminality podle Hoferkové patří také divácké násilí, šikana nebo domácí násilí. (Hoferková, 2014)

Kriminalita mravnostní

Kriminalita mravnostní je součástí kriminality obecné, trestní právo pojem mravnostní kriminalita nespécifikuje, řadí ji do kriminality obecné. Mravnostní kriminalitu představují dva stěžejní směry kriminálního jednání. Prvním je sexuální kriminalita, kdy jde o uspokojení sexuálního pudu v podobě, kterou společnost netoleruje. Druhý směr se orientuje na kriminalitu spojenou s prostitucí a obchodováním s lidmi. Hoferková uvádí, že mravnostní kriminalitu představuje mimo jiné trestný čin kuplířství nebo také organizované poskytování sexuálních služeb za úplatu, kdy ten, kdo toto organizuje také inkasuje pro sebe podstatnou část z úplaty. (Hoferková, 2014)

Kriminalita majtková

Majtkovou kriminalitou se rozumí útok pachatele proti cizímu majtku. Lze ji rozdělit do tří skupin:

- Získání majtku – které se děje formou krádeže, loupeže, nebo podvodným jednáním či zpronevěrou.
- Poškození majtku – poškození cizí věci, včetně sprejerství, zneužití vlastnictví.
- Využití trestné činnosti někoho jiného – udávání padělaných nebo pozmeněných peněz, podílnictví.

Nejčastěji jsou policejními orgány šetřeny krádeže prosté a krádeže vloupáním. Alarmující je fakt, že na majetkové kriminalitě se vysokou měrou podílejí mladiství pachatelé. Dále až jednu polovinu skutků mají na svědomí recidivisti, tedy osoby, které trestnou činnost opakují. (Hoferková,2014)

Kriminalita hospodářská

Ekonomické protiprávní jednání je typické pro hospodářskou kriminalitu, kdy pachatel cílí na neoprávněné získání finančního či obdobnému prospěchu. Uvedené protiprávní jednání se odehrává v oblasti ekonomické a pachatel zde využívá ekonomických nástrojů k dosažení svého cíle. V roli poškozených u této kriminality bývá stát, například, když jde o krácení daní, pak jsou typickými poškozenými různé obchodní společnosti a mohou to být i jednotlivci, tedy fyzické osoby. Pro hospodářskou kriminalitu bývá typické, že pachatel svým jednáním poškozuje široký okruh osob. Jeho jednání má negativní dopad na sociální a ekonomickou stabilitu státu, dále zde dochází k vysokým škodám a vysoké latenci. (Hoferková,2014)

Drogové delikty

Drogová kriminalita zahrnuje trestné činy, jejichž zásadním cílem je výroba a následná nabídka drogy na trhu, u kterých je cílem nabídka nebo poptávka po droze. U této kriminality je známý i pojem kriminalita opatrovací nebo sekundární. Té se dopouštějí především osoby drogově závislé, které právě často páchají násilnou či majetkovou kriminalitu za účelem získání prostředků na drogu, a tak uspokojení svých potřeb v důsledku závislosti. Hoferková uvádí, že v legislativě můžeme popsat tři přístupy ke kontrole zneužití drog. První je zcela prohibicionistický přístup, který se snaží o absolutní represi všech aspektů zneužití drog. Druhým přístupem je částečně prohibicionistický přístup, který se skládá ze sankce a soudně nařízené léčeni drogově závislých osob se striktní represí produkce drog a obchodu s nimi. Poslední přístup je pragmatický, slučuje represi vůči zločinům spojeným s drogami s přísně medicínským pohledem na závislost. (Hoferková, 2014)

2.3 Statistiky týkající se mladistvých za rok 2021

Podle policejní statistiky za rok 2021, zveřejněné na stránkách ministerstva vnitra, bylo spácháno celkem 8 vražd (2 nezletilými, 2 mladistvými a 4 dětmi), násilných trestných činů bylo spácháno 196 nezletilými, 355 mladistvými a 522 dětmi. Mravnostních trestných činů bylo u mládeže spácháno 212 (169 u nezletilých a 380 u dětí mladších 15 ti let). Majetkových trestných činů u mladistvých bylo spácháno 486 (280 u nezletilých, 722 u dětí). Ostatní trestné činy, jako jsou požáry, nedovolené ozbrojení nebo maření výkonu trestního činitele bylo mladistvými spácháno 441 (279 nezletilými a 700 dětmi). Hospodářských trestných činů spáchaných mládeží bylo 20 (28 nezletilými a 44 dětmi). Z celkové kriminality za rok 2021 připadá mladistvým 1563 skutků (972 skutků páchaných nezletilými, 2 437 dětmi mladších 15 ti let).

*spácháno dětmi – není součtem nezletilí + mladiství, protože jeden skutek mohou spáchat oba a byl by započítán duplicitně

3 Příčiny kriminality mládeže

Tato kapitola vysvětluje příčiny, jež stojí za kriminalitou mládeže. Popisují zde faktory, které mají stěžejní vliv na vznik kriminality, kdy v rolích pachatelů jsou osoby mladistvé. Uvádím zde faktory, které jsou úzce spojené s uvedenou problematikou. Uvádím zde i způsoby, kterými jsou faktory přispívající kriminalitě mládeže vyvolány.

3.1 Psychologické faktory

Psychologie jako samostatný obor je uznávaná již od poloviny 19. století. Už ve svých počátcích se okrajově mimo jiné zabývala příčinami kriminálního chování. Už na počátku můžeme hovořit o psychologii jako o samostatném oboru. V současné době se touto problematikou zabírají všechny významnější psychologické směry. Shodně, ač jsou v jejich teoriích rozdíly, označují za klíčový faktor vedoucí k protiprávnímu jednání psychiku jedince, duševní pochody, které se v něm odehrávají.

Psychoanalýza, za jejíhož zakladatele lze považovat S. Freuda, patří mezi jednu z nevlivnějších teorií. Přímou S. Freuda otázkou zaměřenou na kriminální chování nijak

významně neoslovily, jeho žáci následně psychoanalytický pohled na osobnost a její strukturu (id, ego a superego) na pole kriminologického zkoumání prosadili. Freud člověka líčí jako bytost, kterou zmítají primární pudy a ženou ho do přímého rozporu s nároky sociálního života. Jeho koncept byl pro psychoanalýzu jako stvořený.

H. J. Eysenck se intenzivně a souhrnně věnoval procesům podmiňování, a to právě v přímém vztahu k problémovému kriminálnímu jednání. Eysenckova teorie vychází z předpokladu, že každý jedinec má už od narození určitý typ nervového systému. Ten určuje na kolik je jedinec odolný vůči vnějším vlivům. Rozlišuje tři dimenze osobnosti, kdy je možné na základě nich tuto skutečnost u jedince prokázat. Jedná se o extroverzi, kde jsou charakteristické atributy, kterými jsou asertivita, dominance, aktivita a potřeba vyhledávat vzrušení. Druhou dimenzí je neurotismus, který se projevuje úzkostí, depresivním laděním a náladovostí. Třetí dimenzí je psychoticismus, projevující se agresivitou, asociálností, egocentrismem a jedinec trpí nedostatkem empatie. (Tomášek, 2010)

Pozornost kriminologů, ale i médií a veřejnosti se dlouhodobě ubírá teorií spojitosti delikventního chování s psychopatickou poruchou osobnosti. Jde o trvalou odlišnost, která se vyznačuje výraznou neschopností vcítit se do druhých, typické je nerespektování společenských norem. Jedinec je nezodpovědný a je pro něho charakteristický nízký práh pro agresivní chování, ze svých skutků se neponaučí a má vysokou absenci jakýchkoli pocitů viny. Je nesmyslné ji s kriminalitou slučovat automaticky. Tomášek zdůrazňuje, že kriminalitu páchají i lidé, kteří netrpí asociální poruchou osobnosti. (Tomášek, 2010)

Osobnost

„Osobnost lze poněkud zjednodušeně definovat jako komplexní a relativně stabilní systém, který funguje jako celek, skládá se z vzájemně propojených somatických a psychických vlastností a projevuje se v reakcích na různé podmínky a situace, resp. v interakci s nimi.“ (Vágnerová, 2010:13)

Ve své knize Vzpoura deprivantů Koukolík prezentuje výzkum skupiny britských vědců, kteří zjišťovali, do jaké míry zodpovídají geny za psychopatické rysy jedince.

Využívají k výzkumu dlouhodobý projekt Studie raného vývoje dvojčat (TEDS – Twins Early Development Study). Svou pozornost soustředili na výskyt otrlosti a bezcitnosti, a především na totální absenci pocitu viny poté, co se dítě dopustilo něčeho špatného, zakázaného. Přihlíželi i na skutečnost, že je dítě osamocené, bez kamarádů, nevyhledává přítomnost a přátelství vrstevníků. Koukolík za jedny z výchozích rysů psychopatie vnímá otrlost a bezcitnost. Děti, u kterých jsou zaznamenány uvedené znaky, si je nesou také v dospělosti. Vědci na základě pedagogického hodnocení vzali ze vzorku 3687 párů dvojčat deset procent těch, u kterých se objevila těžká antisociální porucha chování. Ze skupiny utvořili dvě podskupiny, překvapivě došli k závěru, že jedna skupina prokázala psychopatické rysy a ta druhá je neměla.

Výzkum přináší důležité závěry. Uvádí například, že porucha chování u dětí má různé odlišné příčiny. Pokud se jedná o genetickou zátěž, na jedince budou působit vlivy zevního prostředí, tedy léčebný a pedagogický vliv učitelů, rodičů, případně dalších odborníků, jako jsou dětské psychologové a psychiatři budou mít slabší efekt, než je tomu v případě poruchy chování, která s sebou nese genetickou složku. (Koukolík, 2006)

Disharmonický vývoj osobnosti

Kapitola představuje poruchy osobnosti, a to zkoumané cílové skupiny – mládeže. U mládeže musíme vzít v potaz, že osobnost není ještě plně rozvinutá a má prostor se stále utvářet. Malá ve své knize uvádí, že jedinci s poruchou struktury osobnosti se svými projevy výrazně liší a jejich chování se odlišuje od běžných způsobů chování, cítění a myšlení většiny společnosti. Jejich často podivínské adaptovatelné a odlišné chování vyvolává utrpení jak jim samotným, tak celému okolí. Poruchy jsou podmíněny psychosociálními i biologickými faktory a zároveň jsou doplněny typickými genetickými predispozicemi.

Malá a Pavlovský uvádějí dle MKN-10 rozlišení několika druhů poruch osobnosti. Poruchy jsou typické svou stálostí a medikamenty i psychoterapií a těžko eliminují. Nejobvyklejší poruchy osobnosti, které mají vliv na problémy v sociálním okolí jsou:

- **Paranoidní porucha osobnosti** – charakterizovaná vztahovačností, nedůvěřivostí, podezřívavostí. Jedinci s touto poruchou cítí ve všem zradu, nebezpečí a projevují se vysokou nedůvěrou.
- **Disociální porucha osobnosti** – se projevuje bezohledností, nezodpovědností, vymizením soucitu a altruismu. Tito jedinci jednají v rozporu se společenskými normami.
- **Emočně nestabilní porucha osobnosti** – projevuje se nedostatečnou kontrolou impulzů. Vyniká spontánním chováním, nezdrženlivostí a bezprostředním uspokojováním vlastních. Takový jedinec nesnese kritiku a reaguje na ní extrémně impulzivně a násilnický. S uvedeným typem osobnosti se setkáváme u disociálních a drogově závislých pachatelů.
- **Histrionská porucha osobnosti** – lze ji označit jako hysterickou psychopatii, která se vyznačuje povrchní emotivitou, teatrálností a egocentrickým zaměřením se snahou upoutat pozornost za každou cenu. Jedinci, u nichž byla diagnostikována tato porucha, lžou, zveličují při vyprávění a realitu si přebarvují. Typická je pro ně manipulace, intriky, pomluvy, a to s absencí pocitu viny.

V praxi se odborníci setkávají většinou se smíšenými poruchami osobnosti, u kterých jsou znatelné symptomy dalších poruch osobnosti. Pro osobnostní poruchy je topické narušení všech psychických funkcí. V léčbě se pak aplikují metody pro každou léčenou poruchu. (Malá, Pavlovský, 2002)

Poruchy emocí a chování

Ve své knize Bělík (2017:66) uvádí, že poruchou chování se v obecném slova smyslu značí „*každá negativní odchylka od normy mající obraz trvalého a vědomého jednání označeného jako nežádoucí projevy v chování, které mohou vyústit až do stadia delikvence, kriminality nebo dokonce poruchy osobnosti*“. V současné době se u dětí používá označení porucha chování a emocí, které vystihuje neoddělitelnost problémů emocionálních a problémového chování. Poruchy chování se dělí do 3 skupin:

- **Dítě v riziku** poruch chování – jde o dětského jedince, který při svém vývinu čelí rizikům, a to jak v osobnostní, tak sociální rovině.

- **Problémové chování** – dítě se projevuje menší intenzitou nežádoucích projevů chování, časovou omezeností a motivací ke změně v porovnání s dětmi, u nich je určena porucha chování a emocí. Toto problémové chování mohou zvládat a napravovat pedagogičtí pracovníci.
- **Dítětem s poruchou chování a emocí** – chování takového dítěte, jeho emocionální reakce mají negativní vliv na výsledky ve škole, se liší od odpovídajících kulturních, etnických a věkových norem.

Poruchy chování označujeme jako sociálně patologické jevy, pokud dosáhnou u dítěte stupně, kdy dochází k poruše socializace a zároveň se vyznačuje typickými opakujícími se výskyty, stabilitou a jsou rozptýleny do srovnatelných sociálních podmínek. (Bělík, Hoferková, 2017)

Ve své knize Vojtová uvádí, že poruchy chování jsou doprovázeny riziky spojenými s individualitou dítěte a riziky spjatými se sociálním okolím jedince. V osobnostní rovině zaznamenávají odborníci příčiny poruchy chování a poruchy chování v osobnostních dispozicích dítěte.

Příčiny poruchy emocí a chování plynou ze zkušenostní roviny a sociální roviny. Sociální rovina poukazuje na problém v nejisté příslušnosti k sociální skupině, dochází zde k nedostačující sebeúctě, typický je nedostatek impulzů a dítě je vystaveno příležitostí k učení se způsobům vlastní interakce s ostatními. Zkušenostní rovina, jak vyplývá z pojmu, vnímá poruchy emocí a chování jako reakci na vlastní jednání. Vyznačuje se zkušenostmi z chování od lidí z okolí a zkušenostmi s vlastními strategiemi chování. Rizika spojená se sociálním okolím dítěte, kdy se jedná o venkovní prostředí, o různé příležitosti a bariéry, které mu okolí připravuje jsou podněty pro jeho určení si způsobu chování a vybudování návyků v chování. Tato rizika jsou propojená jak s rodinou dítěte, tak se školním prostředím, ale i širší sociální veřejností, v níž dítě vyrůstá. (Vojtová, 2008)

Na poruchy chování nejčastěji působí aspekty spojené s jeho rodinou. Jako první aspekt je označován nevhodný, tedy nedostačující model, kdy dítě napodobuje nevhodné chování a získává špatný hodnotový systém. Dalším aspektem podle Vojtové je citové strádání a zanedbávání dítěte, kdy dítě trpí absencí citové vazby. |Dalším typickým aspektem je, že dítě má menší schopnost porozumět chování spolužáků. U větší části

jedinců se nahromadí ještě různá rizika z různých oblastí a jejich účinek se tak posiluje. Dítě bývá málo odolné vůči jiným rizikovým faktorům. (Vojtová, 2008)

3.2 Biologické faktory

Sklony k problémovému chování se zvyšují pro nejrůznější poruchy nebo poškozením mozku, ke kterému došlo třeba při komplikacích u porodu nebo v důsledku úrazu. Také mohou vycházet z poruch reaktivity autonomního nervového systému či vrozených dispozic.

Z kriminologického hlediska se musí nahlížet jak na biologické faktory, tak i biologické anomálie, typické lišícím se vzhledem člověka a také na to má vliv jeho zdravotní stav. Každá odlišnost od běžného průměru populace často bývá v pozadí různých sociálně patologických druhů chování. (Novotný, 2004)

Dalším typickým příkladem je invalidita, kdy je jedinec kvůli invaliditě vyřazen z běžných činností a u mládeže s tímto jde ruku v ruce i zesměšňování. Všechny tyto události často vyvolávají frustraci, kdy se jedinec „brání“ formou následných různých druhů neadekvátního jednání či kriminálnímu uspokojování vlastních potřeb.

Dalším aspektem, který je součástí kriminality, jsou biologické odlišnosti organismu. Tím jsou míněny odlišné reakce mladistvých na požití alkoholu či omamných látek. Podle Novotné každý jedinec různě reaguje na intoxikaci drog a alkoholu, kdy pak nejnebezpečnější reakcí bývá agresivita. K neadekvátnímu chování jedince posouvá také nadměrná fyzická vyspělost, nadměrná sexuální potence mladistvých, která není korigována vnější kontrolou. (Novotný, 2004)

Kriminologická zkušenost poukazuje v životě mladých delikventů, že se již dlouho před jejich prvním registrovaným deliktem objevuje celá řada signálů, které pak toto chování predikují. Důležité je zmínit, že u některých jedinců stačily i malé zásahy do jejich životních cest, správné nasměrování nebo stanovit vhodné životní vzory a navázat kontakt s pozitivně formujícími vlivy. (Vágnerová, 2008)

3.3 Sociální faktory

Rodina

Z pohledu kriminality mládeže je nejvýznamnější kriminogenní faktor rodina. Rodina má významný a velký vliv na psychiku jedince, který v návaznosti negativních vlivů začne páchat protiprávní jednání. V rodině si jedinec získá a následně osvojí všechny návyky, se kterými se bude potýkat během svého následného vývoje a života. (Lichá Valicová, 2014)

Rodinné prostředí

Je skoro jisté, že nestabilní rodinné prostředí vytváří rizikové předpoklady kriminální kariéry dítěte. Rodina jako celek hraje zásadní roli při primárním formování jedince. Významnou roli má tedy každý člen rodiny při socializaci dítěte. Důležitá je tedy nejen role matky, ale rovněž role otce, babičky či dědy. Důležitým aspektem je i to, zda je dítě v rodině jedináčkem nebo má sourozence. Všechny tyto faktory jsou významné pro vývoj daného jedince.

Rodina je ve většině případů prvním sociálním prostředím a systémem, které dítě vnímá a kde se formuje jeho osobnost. Je tedy nezbytně důležité, jak kvalitně si rodina vede, do jaké míry je schopná svému členovi poskytnout s přibývajícím věkem měnící se fyzické a psychické potřeby, rozvíjet jeho vrozené schopnosti a eliminovat negativní vlivy a sklony.

Dítě už od narození přirozeně vykazuje potřebu ochrany, pohybuje se stále v dosahu rodiny a oddělení z jakýchkoli příčin způsobuje velká traumata. Rovněž jsou důležité poznatky, které mu rodina předá, prvními a někdy dokonce ojedinělými informacemi o světě na dlouhodobější období. Novotný zdůrazňuje, že chybné informace mohou mladého jedince výrazně poškodit, jelikož si nese do života chybné poznání skutečnosti. Charakter rodinného prostředí je ovlivněn způsobem jejího vzniku, připraveností rodičů na výchovu dětí, nebo naopak její nepřipraveností. Novotný uvádí, že rodiče, jejichž dítě se stane v pozdějším věku delikventem, obvykle vstupují do manželství po velmi krátké známosti, nedostatečně se poznali a pak nejsou schopni vytvořit soudržné vazby. (Novotný, 2004)

Lichá Valicová (2014:13) ve své knize uvádí, že „proces socializace dítěte a mladistvého do společnosti a jejich vhodné chování ve společnosti patří mezi hlavní funkce rodiny. V dřívější době pocházeli nezletilí a mladiství pachatelé především z problémových rodin. Dnes naopak roste počet problémových dětí, pocházejících z dobře situovaných rodin, což je dáno důvodem, že rodiče na své dítě nemají tolik času a značně podceňují jeho výchovu.“

Neplánované dítě

Pokud je matka při těhotenství vystavena stresu, může mít i toto negativní dopad na vývoj jedince ještě před narozením. Duševní nepohoda matky je významným faktorem, jež ovlivňuje psychický vývoj nenarozeného jedince. Má negativní vliv na další vývoj a po porodu i neklidné a nestabilní prostředí.

Pokud jsou rodiče sami mladí, pak je příchod novorozence extrémní zátěží, která může vést vztah partnerů k zátěžové zkoušce. Novotný poukazuje na to, že se hodně mladých rodin rozpadá a pak dítě vyrůstá v neúplné rodině, tedy za nepřítomnosti ženského či mužského vzoru, což je připisováno neadekvátnímu sociálnímu vývoji dítěte, jelikož málokterý osamocený rodič se snaží, a především je schopen plnit obě uvedené role na dostačující úrovni. (Novotný, 2004)

Příchod nového partnera do rodiny

Extrémně zátěžovou situací pro dítě bývá příchod nového partnera do rodiny. To platí především, když nový dospělý člen neumí, nebo nechce s dítětem napojit bližší kontakt, upravit své zájmy potřebám dítěte, není schopen se vcítit do jeho života v souvislosti s vybudováním klidného a harmonického zázemí. Role nevlastního rodiče je podstatně náročnější, protože se nemůže přímo spolehnout na svůj prostý úsudek či odhad během výchovy. Důvodem je, že jeho genetika je jiná od dispozic dítěte. Navíc náhradnímu rodiči zůstává v rámci společného soužití skryt dosavadní sociálně patologický vývoj dítěte. Dítě v těchto náročných situacích mívá potřebu většinou jednat podrážděně, negativně a často až provokativně. (Novotný, 2004)

Zanedbání výchovy

V anamnézách mladých pachatelů se někdy objevuje výchovné zanedbávání, ke kterému došlo podceněním rodičovských povinností, ale mnohdy také přílišnou společenskou angažovaností rodičů či ekonomickou aktivitou, což znamená, že čas jim nedovolil věnovat potřebnou pozornost k socializaci jejich potomka. Tyto postoje mohou být prvopočátkem, který se postupně vyvine v kriminální kariéru dítěte. (Novotný, 2004)

Funkce rodiny

Aby se rodina eliminovala negativnímu vývoji dítěte, měla by se držet pěti základními funkcemi rodiny. V každé optimální rodině, disponující dobrými podmínkami pro výchovu dítěte, nenastává problém plnit následující funkce.

Biologická funkce je pro společnost nezbytná reprodukce, tedy stabilní přírůstek dětí. V současné době ale společnost čelí tomu, že mnoho rodin odmítají mít potomky, což odůvodňují plněním si kariérního růstu, nebo naopak nedostatkem financí.

Ekonomická funkce má za úkol zajistit materiálně jedince. Tato funkce spočívá v materiálním zabezpečení jedince. Tady je negativním vlivem nezaměstnanost.

Ochranná funkce je úkolem rodičů, protože rodič svému potomkovi musí zajistit základní biologické, hygienické a zdravotní potřeby.

Socializační funkce dává za úkol přimět přirozeně dítě přizpůsobit se životním podmínkám a osvojit si základní sociální návyky, které jsou nezbytné pro začlenění do společnosti a pro její fungování.

Citová funkce je nenahraditelnou funkcí a rovněž ve vývoji jedince zásadní. Nikdo nedá dítěti více lásky, pocit bezpečí a jistoty, který je pro jeho zdárný vývoj nepostradatelný, toto je pouze ve schopnostech rodiny samé. (Lichá Valicová, 2014)

Mládež a vztahy

Mládež v současné době tráví svůj čas stále více ve formálních skupinách, v kolektivních zařízeních, kterými míníme školu nebo jiné zájmové organizace, ale také

se pohybuje v neformálních skupinách, které vznikají převážně v blízkosti jejich bydliště. Neformální skupiny podle Matouška bývají převážně větší. Mládež se díky tomu fenoménu dostává dříve, než tomu bylo v minulosti, do silných vztahů se svými vrstevníky.

Holandská studie Van der Lindenova poukazuje na to, že mládež prochází zkušenostmi, kterým jejich rodiče nerozumí. Pokud mladiství a děti mají intenzivní vztahy s vrstevníky, pak se hodnoty těchto skupin příliš neliší od hodnot, které byly prioritami také v rodinách dospívajících. Matoušek uvádí, že dívky bývají rodinami více kontrolovány, jsou v domácnosti více úkolovány a obvykle častěji dochází k hádkám s rodiči než chlapci. Mladíci pak mívají v porovnání s děvčaty více času na setkávání s vrstevnickými skupinami. (Matoušek, 2004)

Škola

Mladiství, kteří se v budoucnu dají na kriminální kariéru, bývají charakterističtí tím, že převážně docházejí do školy nedostatečně připraveni. Tito žáci jsou obvykle odlišní, a to v důsledku špatného působení jejich rodičů ve výchově, neprojevují zájem o učební látku, mohou mít nedostatečné hygienické návyky, vyznačují se slabou slovní zásobou a bývají konfliktní.

Ve školách často dochází ke stigmatizaci, což je jev, který znamená trvalé zařazení jedince, a to do kategorie žáků s negativními charakteristikami. Takové začlenění mívá na svědomí ještě hlubší komunikační bariéry mezi žákem a pedagogem, přináší další problémy na stranu žáka a v konečném následku může dojít až na vyřazení možného edukačního a preventivního působení ze strany školy. (Novotný, 2004)

Vliv médií

V současné době lze považovat za jednu z nejhlavnějších příčin zvýšeného agresivního chování u mládeže působení médií. Toto je dáno především tím, že média mají moc, která může negativně působit a ovlivnit myšlení, jednání i citění lidí. V televizi může jedinec vidět agresi denně. V programech televizního vysílání jsou každodenně

kriminální pořady nebo různé druhy filmů, které se vyznačují vysokým obsahem násilného jednání. Právě takto získané informace mohou sloužit jako vzor k napodobení těchto či podobných činů. Dítě, které není schopné rozlišit to, co je správné a co není, může lehce podlehnout zobrazení fikce. Časté sledování násilí, byť prostřednictvím televizní obrazovky, přesvědčuje dítě, že je násilí přípustné a lze s ním řešit konflikty, do kterých se v životě dostane. (Martínek, 2015)

Procházka uvádí, že agrese, která je dítěti takto reprezentována jako morálně ospravedlnitelná, protože v pořadech jde o hrdiny, jež dobývají spravedlnost, si jí oběť zasloužila, může u dětí se slabší schopností toto rozlišovat vyvolat obdobné agresivní chování. U dětí musíme vzít vážně to, že neporozumí významu, který je uváděn násilnickou formou.

K velkým změnám došlo v této oblasti během posledních pár let, jelikož televize, počítače či tablety nahrazují sporty a jiná kulturní zařízení. Negativní, a ještě větší prohloubení dosavadního problému přinesla koronavirová pandemie, kdy sporty a kultura téměř dva roky nemohly být provozovány. Denně tak lidé raději místo sportu či vycházky za kulturou raději zůstávají doma. Komunikace omezuje jen na komunikace prostřednictvím sociálních sítí, hodně hodin tráví u počítače a televize obecně, to s sebou přináší i nedostatečný spánek. (Procházka, 2012)

Jak Procházka alarmuje, toto všechno může mít negativní dopad na jejich psychiku, místo svých koníčků dávají přednost sledování násilí v médiích, což může mít za následek do budoucna, že v neuvědomění si, použijí fyzického násilí vůči druhým osobám.

4 Následky kriminálního jednání mládeže

Podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy jsou citované v trestním zákoníku, opatření ukládá a postup upravuje zákon č. 218/2003 Sb., zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Orgány výkonnými v trestním řízení jsou policejní orgány, státní zástupci a soudy pro mládež. Antl vnímá, že mladiství mají za své činy pouze relativní trestnou odpovědnost, vysvětluje to tak, že mladistvý, který nedospěl takové rozumové a mravní vyspělosti v době spáchání trestného činu, nebyl tedy schopný rozpoznat jeho

protiprávnost a neovládal své jednání, nemůže být za čin trestně odpovědný. Trestní zákoník trestné činy mládeže definuje jako provinění. (Antl, 2014)

4.1 Opatření

Ukládání opatření se spravuje zásadou přiměřenosti. To znamená, že ochranné opatření nelze uložit, pokud není přiměřené k povaze a závažnosti jednání mladistvého pachatele. Újma zapříčiněná uloženým a vykonávaným ochranným opatřením nesmí být větší, než je potřebné k dosažení jeho účelu. Ochranná opatření lze nařizovat samostatně i spolu s trestem. (Antl, 2014)

Výchovná opatření

Výchovná opatření ukládá soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce se souhlasem osoby, proti které se řízení vede, a to nejdéle do pravomocného skončení. Výchovná opatření regulují způsob života mladistvého, eliminují negativní vlivy, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu, která selhala.

Výchovná opatření:

- Dohled probačního úředníka – jeho úkolem je sledování a kontrolování chování mladistvého, které je zaměřené na zajištění ochrany společnosti
- Probační program – program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program a program s obecně prospěšnou činností. Nabízí vzdělávací, rekvalifikační a jiné programy k rozvíjení osobnosti mladistvého.
- Výchovné povinnosti – nařídí mladistvému, aby bydlel s rodiči nebo jiným dospělým, stanoví jednorázově nebo pomocí splátkového kalendáře, aby zaplatil způsobenou škodu, a vede mladistvého k tomu, aby vykonal ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost.
- Výchovná omezení – stanoví mladistvému, že nemůže navštěvovat kulturní nebo jiné společenské akce, důvodem tohoto omezení je, aby se nestýkal s dalšími problémovými osobami, nežíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her.

Nezbytné je přimět mladistvého, aby neměnil místo svého pobytu, aniž by předem neohlásil změnu probačnímu úředníkovi.

- Napomenutí s výstrahou – soud pro mládež a v přípravném řízení i státní zástupce v přítomnosti zákonného zástupce důrazně prezentuje protiprávnost jeho činu a připomene mu konkrétní důsledky, které mu hrozí v případě, že by v budoucnu znovu páchal trestnou činností. (Antl, 2014)

Trestní opatření

Jako trestní opatření může soud dát mladistvému obecně prospěšné práce. Vzhledem k věku pachatele, tedy jde o osobu mladistvou, je horní hranice uloženého trestu 150 hodin. V případě uložení peněžitě trestu se jedná o 10 až 365denních sazeb v rozsahu 100 až 5 000 Kč. Také může soud uložit peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci nebo ostatních majetkových hodnot, soud také může jako jednu z forem trestního opatření výslovně zakázat činnost až na 5 let, vyhoštění v průběhu 1 až 5 let, uložit domácí vězení na 1 rok či zákaz vstupu na sportovní, společenské akce až po dobu 5 let. U závažných trestných činů může uložit trest podmíněné odnětí svobody a nepodmíněné odnětí svobody.

Ukládaná opatření osobám mladším 15 let

Pokud dítě mladší 15 let spáchá trestný čin, může mu soud pro mládež uložit výchovnou povinnost, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou, umístění do terapeutického nebo jiného výchovného programu ve středisku výchovné péče, kontrolu probačního úředníka, ochrannou výchovu nebo ochranné léčení.

4.2 Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba byla ustanovena a její činnost je zakotvena zákonem č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě s účinností od 1.1. 2001. Žatecká ve své knize uvádí, že hlavní úlohou je provádět úkony probace a mediace v rozsahu daném tímto zákonem. Úkolem probační a mediační služby je organizování a vykonávání

dohledu nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými, kdy kontrolují výkony trestů, který není spojen s odnětím svobody, včetně nařízených povinností a omezení, sleduje celkové chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Žatecká vysvětluje, že tato myšlenka pochází z nového pohledu na trestný čin, který je vnímán jako konfliktní sociální situaci v lidském společenství mezi poškozeným a obviněným. (Žatecká, 2007)

Výkon probačního dohledu

Podle Žatecké, jakmile je mladistvý pachatel odsouzen k alternativnímu trestu nebo podmíněnému trestu se zkušební dobou s dohledem, pak mladistvý se stává klientem probační a mediační služby. Klient by se na středisku měl ohlásit sám, pokud tak neučiní, o dohledu je probační a mediační služba informována soudem, tak klienta písemně ke zkontaktování vyzve. V ideálním případě klient dochází ke konzultacím. Zásadní je především první setkání, kdy je vhodné navázat úspěšný kontakt, pracovník by měl o klientovi získat maximum informací, a především se spolu domlouvají na následné spolupráci. Při dalších setkáních se vytváří probační program. Klient je seznámen se svými povinnostmi a samozřejmě i se svými právy. Spolupráce není pouze založená na konzultacích, ale klient ze schůzek odchází. Podle Žatecké se na tvorbě programu podílí i klient, aby dosažení plnění programu bylo právě pro něho motivující, a především v jeho silách. (Žatecká, 2007)

5 METODOLOGICKÁ ČÁST

V mé práci se zaměřuji na vlivy působící na delikvenci mládeže. Cílem je zjistit, zda pachatel, který začal s protiprávním jednáním již v dětském nebo mladistvém věku, má dispozice, že v tomto jednání bude pokračovat. Zaměřila jsem se na přestupky, kterých se dopouštějí právě mladiství či děti a zajímalo mě, zda se uvedené jednání stupňuje a jestli pachatel překračuje hranici přestupkového jednání a páchá trestnou činnost. Hledala jsem odpověď na to, zda lze předvídat vývoj delikventního chování. Cílem mé práce je představit znaky, které mohou predikovat kriminální činnost v dospělosti. Snažila jsem se zjistit, co u mládeže spouští delikventní chování a jaké jsou nejproblémovější vlivy působící na děti a mládež právě v tomto směru. Jestliže mladistvý pachatel z přestupků pokročí k páčání trestné činnosti, pak jsem se pokusila zjistit jakou roli v této tématice hrají návykové látky a které trestné činy jsou pro mladistvé pachatele typické, tedy kterých se nejčastěji dopouštějí. Zásadní pro mě bylo získat odpověď, jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminální aktivitě i v dospělém věku.

5.1 Výzkumná metoda

Téma je velmi specifické. Různé statistiky uvádějí pouze fakta, tedy čísla, kolika přestupků se mladiství či děti dopustili a stejně tak jsou orientovány statistiky u trestných činů páchaných dětmi a mladistvými. Statistiky nevypovídají o tom, kolik pachatelů uvedeného věku v trestné činnosti nebo přestupkovém jednání pokračují, tedy jejich chování má opakující se tendenci, nebo zda jde pouze o ojedinělé případy jedince. Stanovit hypotézy a jejich tvrzení ověřit analýzou výsledků dotazníkového šetření je takřka nemožné. Zvolila jsem tedy rozhovor a to polostrukturovaný.

Jak takový rozhovor zvládnout jsem se inspirovala předním odborníkem v oblasti metodologie vědy a zpracování dat profesorem RNDr. Janem Hendlem, CSc. Mimo jiné se zabývá kvantitativními a kvalitativními metodami v oblasti sociální.

Důležité je dobře, a především dopředu si připravit otázky. Pro dotazovaného je vždy důležité, abychom mu dobře naslouchali, dali mu dostatečný prostor. Zásadní je dotazovanému vysvětlit, z jakého důvodu jej oslovujeme a co je našim cílem.

5.2 Formulace a cíl výzkumu

Hlavním výzkumným cílem je získat odpověď, zda děti nebo mladiství páchající protiprávní jednání mají dispozice k tomu, že v kriminální činnosti budou pokračovat i v dospělosti. Jak a kterými činy děti a mladiství zahajují svou kriminální aktivitu a především, jaké na toto jednání mohou působit různé vlivy je cílem výzkumu.

5.2.1 Dílčí výzkumné otázky

Abych mohla cíl mé bakalářské práce dobře vyhodnotit, vypracovala jsem dílčí výzkumné cíle, které byly předmětem polostrukturovaných rozhovorů s respondenty.

Dílčí výzkumné cíle:

1. Zjistit, jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí.
2. Zjistit, jestli lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže.
3. Zjistit jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele.
4. Zjistit, jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti.

Transformace dílčích cílů do tazatelských otázek

Tabulka 1 – Transformační tabulka

Hlavní cíl Cílem této práce je získat odpověď, zda děti nebo mladiství páchající protiprávní jednání mají dispozice k tomu, že v kriminální činnosti budou pokračovat i v dospělosti.		
---	--	--

	DVC1 – Zjistit jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí.	TO1 – <i>Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?</i>
		TO2 – <i>Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?</i>
	DVC2 – Zjistit, jestli lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže.	TO3 – <i>Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?</i>
		TO4 – <i>Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?</i>
		TO5 – <i>Co může spouštět delikvenci mládeže?</i>
		TO6 – <i>Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?</i>
	DVC3 – Zjistit jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele.	TO7 – <i>Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?</i>
		TO8 – <i>Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?</i>
	DVC4 – Zjistit, jak velká část mladistvých pachatelů	TO9 – <i>Jak velká část mladistvých pachatelů</i>

	pokračuje v kriminalitě i v dospělosti.	<i>pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?</i>
		TO10 – <i>Lze tomu předcházet?</i>

Zdroj: vlastní

5.3 Výzkumný vzorek

Vzhledem k tomu, že jsem si zvolila téma dětí a mládeže páchající protiprávní jednání a hledám odpověď na otázku, zda lze predikovat toto chování i v dospělém věku, výzkumný vzorek jsem zvolila přímo u zdroje uvedené problematiky. Tedy u těch, kteří s problematickou mládeží a dětmi přicházejí do styku a jsou přímými účastníky při odhalování a řešení dané problematiky. Pokusila jsem se oslovit tedy osoby, které působí na pracovištích, kde právě delikventní mládež v případě spáchání protiprávního jednání prochází. Snažila jsem se oslovit rozmanitější skupinu profesí, aby byl výsledek výzkumu co možná nejobjektivnější.

5.3.1 Výběr respondentů

V dané problematice jsou tedy v první řadě v kontaktu s osobou pachatele v dětském či mladistvém věku Policie České republiky, strážníci Městských policií, sociální pracovníci oddělení sociálně právní ochrany dětí a prevence, Probační a mediační služby.

Vzhledem k tomu, že bakalářská práce je veřejná, respektovala jsem vzhledem k zmíněným profesím, že respondenty zde nebudu jmenovat a nějak blíže představovat.

Respondent č. 1

Kurátor pro děti a mládež, oddělení sociálně právní ochrany dětí a prevence, Městský úřad Rychnov nad Kněžnou.

Respondent č. 2

Probační úřednice Probační a mediační služby v Hradci Králové, specializace práce s mládeží.

Respondent č. 3

Vyšetřovatelka Skupiny kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou, zaměření na mravnostní delikty, trestnou činnost páchanou na dětech a mládeži, trestná činnost páchaná mládeží

Respondent č. 4

Kriminalista – operativa – Skupina kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou, člen TOXI týmu Rychnov nad Kněžnou, specializace odhalení výroby, distribuce a šíření omamných a psychotropních látek

Respondent č. 5

Kriminalista – operativa – Skupina kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Náchod, člen TOXI týmu specializace mladiství pachatelé a uživatelé omamných a psychotropních látek

Respondent č. 6

Kriminalista – operativa – Skupina kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou, specializace majetková trestná činnost

Respondent č. 7

Policistka OOP Rychnov nad Kněžnou, Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou – zpracovatel

Respondent č. 8

Strážník Městské policie Rychnov nad Kněžnou

5.4 Průběh výzkumu

Vzhledem k zvolenému tématu, tedy predikce mládeže k páčání trestné činnosti i v dospělosti jsem měla hned jasno, že musím oslovit osoby u zdroje této tematiky. Oslovila jsem nejprve policistku Obvodního oddělení Policie České republiky v Rychnově nad Kněžnou, která v minulosti absolvovala stáž v rámci Územního odboru Policie České republiky v Rychnově nad Kněžnou u Služby kriminální policie a vyšetřování, kdy působila v toxi týmu. Spoléhal jsem na to, že mi zprostředkuje možnost rozhovorů s dalšími kolegy. V dané věci jsem jí oslovila a ona mi v tomto vyšla maximálně vstříc a pomohla mi oslovit i další své kolegy.

Rozhovory se uskutečnily v přirozeném prostředí respondentů, tedy na jejich pracovištích.

Jsem přesvědčená, že rozhovory proběhly právě kvůli doporučení policistky v přátelském duchu a respondenti ke mně byli otevření, přestože se striktně drželi obecné roviny, jelikož kriminalita dětí a mládeže nemůže být plně medializovaná.

Nad mé očekávání se mi zde podařilo získat v rámci rozhovorů i kazuistiky, které významně doplňují mou výzkumnou část práce.

5.5 Zpracování získaných dat

Odpovědi na dílčí výzkumné otázky jsem získala při osobních rozhovorech, jak jsem již zmínila, přímo na pracovištích respondentů. Rozhovory jsem si zapisovala, kvůli citlivosti tématu jsem respektovala fakt, že jsem nemohla použít záznamové zařízení. Abych respondentům připravila co možná nejkomfortnější přístup, výzkumné otázky jsem jim zaslala ještě před osobním setkáním, aby měli možnost se na rozhovor dobře připravit. Respondenti tak získali prostor, aby se nad tématem mohli zamyslet. Právě zaslání otázek dopředu a jejich vstřícnost byly důvodem, že mi mohli nabídnout i v problematice konkrétnější případy. Setkání s třemi lidmi, jejichž životní příběhy jsou obsahem 3 kazuistiky. Čtvrtou kazuistiku 16letého mladíka mi prezentovala kriminalistka Služby kriminální policie a vyšetřování Územního odboru Rychnov nad Kněžnou, která se zabývá pátráním po osobách, tedy i pátráním po dětech a mladistvých, kteří jsou z různých důvodů na útěku z domu, nebo diagnostických zařízení.

Způsob zpracování získaných dat

Získaná data, kdy jsem měla k dispozici tužku a blok, jsem přepsala do elektronické podoby. Snažila jsem se o doslovný přepis, už ale při samotném rozhovoru, kdy jsem vše psala tužkou, jsem mohla nějakou informaci nezaznamenat. Snažila jsem se ale zachytit vše. Polostrukturovaný rozhovor je flexibilnější, toleruje se zde i když respondent lehce odstoupí od tématu. Zvolila jsem respondenty tak, aby byli z „oboru“, takže nashromážděná data považuji za důvěryhodná. Aby byl výzkum ucelený, oslovila jsem osm respondentů, a navíc jsem získala 4 příkladové studie.

5.6 Analýza odpovědí

V této části přednesu informace získané z rozhovorů s respondenty. Oslovila jsem osm odborníků, tedy osm respondentů, kteří v oblasti trestné činnosti s dětmi a mladistvými pracují. Vzhledem k tomu, že jde o specifické profese, spoléhám na důvěryhodnost získaných informací.

Všechny rozhovory byly vedeny při osobních setkání.

Do analýzy zakomponuji i získané případové studie. Nebyly sice součástí rozhovorů, ale respondenti mě seznámili s dalšími osobami, které mi svůj příběh k danému tématu sdělili. I v jejich případě respektuji plně soukromí a nebudu tedy sdělovat jejich celá jména a místa, kde nyní bydlí.

5.6.1 Dílčí výzkumný cíl č. 1

- TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti shodně, že děti a mládež se nejčastěji dopouštějí drobných krádeží.

Úřednice probační a mediační služby, vyšetřovatel Služby kriminální policie a vyšetřování Rychnov nad Kněžnou se zaměřením na mravnostní delikty dětí a mládež, kriminalista toxikologického týmu v Rychnově nad Kněžnou, kriminalista toxikologického týmu Náchod a kriminalista se zaměřením na majetkovou trestnou činnost z Rychnova nad Kněžnou

shodně uvedli, že s dětmi a mládeží z pohledu své profese na úrovni přestupkového jednání nepracují. Uvedli, že v případě se s dětmi či mladistvými již koná trestní řízení, pak v rámci toho, zjišťují jejich osobní minulost. Pak jsou seznámeni s tím, v případě, že tito pachatelé se již protiprávního jednání na úseku přestupků dopustili, že se většinou jednalo o majetkovou trestnou činnost, pak se jednalo o přestupky na úseku občanského soužití a přestupků proti veřejnému pořádku.

Další oslovení respondenti, tedy kurátor pro děti a mládež, policistka Obvodního oddělení Policie České republiky Rychnov nad Kněžnou a strážník Městské policie Rychnov nad Kněžnou. Uvedli, že se nejčastěji setkávají s pácháním přestupků u mladistvých a výjimečně se setkávají i s pachateli přestupků mladšími 15 let, tedy dětmi. Jmenovaní uvedli, že nejčastěji se jedná o přestupky na úseku proti majetku, kdy jde o drobné krádeže. Místem spáchání těchto drobných krádeží jsou prodejny a obchodní domy, kde pachatelé odcizili nějaké zboží.

Další přestupky páchané touto skupinou pachatelů jsou na úseku občanského soužití, jde o slovní a fyzická napadení, nebo výhrůžky újmou na zdraví. Mladiství se ještě dopouštějí přestupků na úseku veřejného pořádku, kdy většinou pod vlivem alkoholu budí veřejné pohoršení.

Jednoznačně nejčastěji dle respondentů páchají děti a mladiství přestupky proti majetku, a to výše uvedené drobné krádeže.

- TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

I zde se respondenti v podstatě shodují. Dle nich je nutné rozlišit, že většina přestupků je ojedinělých ze strany pachatele. V podstatě jde o první seznámení se s alkoholem osobou mladistvou a v alkoholovém opojení se dopustí například veřejného pohoršení či rušení nočního klidu. Policistka obvodního oddělení, strážník městské policie i kurátor toto jediné uklouznutí označují za pubertální přešlap či “klukovinu“ v případě krádeží z hecu. V drtivé většině jsou s jejich prohřeškem seznámeni rodiče a mladí lidé s kvalitním zázemím a bezproblémovou výchovou se z uvedeného přešlapu poučí a dále přestupky nepáchají.

Otázka ale směřovala k závažnějšímu problému, a to, zda se jednání páchané dětmi a mladistvými osobami stupňuje. Všichni respondenti poukazují jak na výše uvedené “klukoviny“, kdy tedy protiprávní jednání již dalšími skutky nepokračuje, pak ale upozorňují i na mladé pachatele, kteří se i nadále protiprávního jednání dopouštějí.

Kurátor, který poukazuje především na preventivní práci s dětmi a mládeží, uvádí, že v takových případech právě prevence selhala a je nezbytné s jedincem intenzivně pracovat. Dle něho prevence a výchova selhala u jedinců, kteří své jednání nejen opakují, ale i jeho závažnost se stupňuje. Jeho slova potvrzují ze své praxe i policistka obvodního oddělení a strážník městské policie. Uvádějí, že stupňující jednání spočívá v četnosti přestupků, kdy pachatel opakovaně krade.

Stupňující protiprávní jednání u některých jedinců potvrzují i další respondenti, tedy úřednice probační a mediační služby, vyšetřovatel Služby kriminální policie a vyšetřovatel Rychnov nad Kněžnou se zaměřením na mravnostní delikty dětí a mládeže, kriminalista toxikologického týmu v Rychnově nad Kněžnou, kriminalista toxikologického týmu Náchod a kriminalista se zaměřením na majetkovou trestnou činnost z Rychnova nad Kněžnou. Z jejich praxe se již jedná o páchaní trestné činnosti. Jde buď o krádeže, kdy vzniklá škoda překročí hranici 10.000,- Kč, nebo dokonce o vloupání do objektů či vozidel, dále porušování domovní svobody. U násilné trestné činnosti mluvili respondenti o trestných činech, kdy došlo k násilí na další osobě, tedy ublížení na zdraví nebo dokonce k loupežím. V případě krádeží se jako stupňování považuje i krádež věcí při sobě. Toto jsou skutky, kdy z přestupkového chování překročili děti a mladiství hranici a páchají závažnější skutky tedy trestné činy. Bohužel i zde ale odborníci, oslovení respondenti, mluví o stupňující se četnosti případů páchaným jedincem v uvedeném věku.

Při návštěvě policistů územního odboru Rychnov n. K. jsem byla **svědkem**, když přivedli **mladistvého útěkáře z výchovného nápravného zařízení**. Kriminalistka pátračka mi **sdělila** jeho příběh. Samozřejmě nevedla jeho jméno, ani odkud je. Tato **kasuistika** jasně hovoří o mladistvé osobě, která měla výchovné potíže už v dětském věku.

Mladík 16 let. Nyní umístěný v diagnostickém ústavu. Osm měsíců byl na útěku. Po tuto dobu se skrýval u svých přátel a byl aktivním uživatelem pervitinu. Do zařízení byl umístěn na základě drobných majetkových krádeží, které páchal již jako 14letý. V 15 letech se zúčastnil se staršími kamarády přepadení vesnické večerky, kdy o plánu svých kamarádů věděl a hlídal venku. K umístění pomohla i jeho matka, která je aktivní uživatelkou alkoholu, nezaměstnaná a samoživitelkou. K problematické výchově syna uvedla, že jej prostě nezvládá.

Žil v domě své babičky, maminky jeho matky, která je ve svém domě trpěla. Jeho matka byla nezaměstnaná, jelikož hodně holdovala alkoholu a její pracovní morálka, respektive absence, vždy vedly k podání výpovědi ze strany zaměstnavatele. Otec, který rodinu opustil v jeho 4 letech, měl rodinu novou a o syna nejevil zájem. Pouze na syna posílal vyměřené výživné. O kontakt se synem nestál. Jako dítě se od 12 let snažil na sebe upoutat pozornost, jak řekl, tak nechodil do školy. Jeho matka ale nereagovala na urgence třídní učitelky, aby se dostavila na schůzku a situaci zavčas spolu řešily. Problémy se navršily, když se zamiloval ve svých 14 letech do 16leté dívky. Utíkal z domu, matka ho ani nehledala, řešila své starosti s alkoholem. Přestože jeho láska nebyla problematická a žila v úplně uspořádané rodině, s mladíkem začala chodit za školu a začali spolu užívat drogy.

Z diagnostického zařízení utekl, respektive se nevrátil z návštěvy u matky po prvních třech měsících svého pobytu. Utekl za svou láskou a schovával se po přátelích. Na útěku poprvé byl týden. Další útěk následoval poté, co mu údajně kurátor nedoporučil návštěvu doma.

Scházela mu autorita. Matka na něho nestačila, a hlavně se o něho nezajímala. Nyní, aby se dostal na návštěvu domů, nesmí ze zařízení utíkat a musí respektovat řád diagnostického zařízení. Pro jeho budoucnost je důležité, aby dokončil své vzdělání, vyučil se kuchařem. Nezbytné je, aby se měl kam vrátit a pokud možno našel zde matku, která má dost prostoru zahájit svou léčbu ze závislosti na alkoholu.

5.6.2 Dílčí výzkumný cíl č. 2

- TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Oslovení respondenti se shodují, že vývoj delikventního chování lze předvídat. Ti, kteří pracují s dětmi a mládeží, která se dopouští přestupkového jednání, vnímají jako možný vývoj delikventního chování právě fakt, že se pachatel skutků dopouští opakovaně. Respondenti řešící trestní řízení, kdy jsou v rolích pachatelů děti nebo mladiství, s tímto souhlasí. Shodně uvádějí, že jde o opakující se protiprávní jednání a také se kvalifikace trestných činů mění, kdy k prostým krádežím přibývají porušování domovní svobody, krádeže vloupáním, krádeže při sobě a stupňující se násilná trestná činnost.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu mládeže i v dospělosti?

Kriminalistka Služby kriminální policie vyšetřování z Rychnova nad Kněžnou zaměřující se na mravnostní delikty mládeže uvedla, že co se týká mravnostních deliktů u mladistvých pachatelů je znakem duševní choroba či úchylka, kdy je pak nařízená léčba neúčinná nebo jí pachatel nerespektuje. Vzhledem k tomu, že spolupracuje s kolegy z toxi týmu i s kolegy zaměřující se na majetkovou trestnou činnost, tak ona i další oslovení respondenti zabývající se jak trestním řízením, tak řešením přestupků shodně uvádějí, že opakování protiprávního jednání je zásadním znakem predikce kriminální aktivity v dospělosti. Respondenti, z toxi týmů z praxe mají zkušenost stejně jako kriminalisté šetřící majetkovou trestnou činnost, vnímají jako znak predikující kriminalitu i v pozdějším věku závislost na omamných a psychotropních látkách. Strážník městské policie a kurátor vnímají jako znak predikující kriminalitu nevhodné, nefungující rodinné zázemí a špatné životní vzory mládeže. Znakem dle nich pak je i fakt, že předešlé uložené tresty jsou neúčinné.

Když jsem byla na **Městské policii v Rychnově nad Kněžnou**, přišla sem řešit **žena v důchodovém věku** prohřešky svých sousedů. Strážník mě s ní seznámil a ona

sama mi **odvyprávěla svůj příběh**, své **starosti s vnoučaty**, které má v **dočasné péči**, jelikož rodiče jsou ve výkonu trestu odnětí svobody.

Magda 65 let, důchodkyně, matka 4 dětí. Dvě z nich jsou nyní ve výkonu trestu odnětí svobody. Další dcera nyní vykonává trest obecně prospěšných prací. Poslední dcera nemá žádnou kriminální minulost. Vnoučat má Magda 9. Šest z nich je kriminálně aktivních už od věku mladistvých. Zbývající tři jsou ještě v dětském věku. I ony ale čelí mnohým výchovným problémům včetně záškoláctví a drobných krádeží.

Magda se svou rodinou žije v sociálních bytech. Jde o dům, kde žijí převážně romští obyvatelé. Ona sama má nyní 6 dětí v pěstounské péči, jelikož jde o potomky dvou dětí, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody. Tři z nich jsou v mladistvém věku a tři jsou ve věku 13 a 14 let. Přiznává, že není schopna péči, kterou zanedbaly její děti, vnoučatům vynahradit. Přesto zastává názor, že děti mají vyrůstat u svých, tedy u nejbližších příbuzných. Z nápravných zařízení pro mladistvé má obavy, jelikož tvrdí, že její děti se zde naučily, co ještě neuměly. Ona sama nikdy kriminální minulost neměla. Její zesnulý manžel ale ve vězení byl celkem 15 let.

Jako zásadní problém v romské populaci, která páchá trestnou činnost vnímá to, že jde o jedince, kteří si již z generace na generaci nepředávají své tradice. Romská kultura upadá. Konkrétně v bytovém domě, kde bydlí, žil Rom, který byl aktivní v Romské iniciativě a vedl zde děti nejen k romské kultuře, ale i ke sportu. Trénoval velmi aktivní mládežnický fotbalový tým. Měl u dětí autoritu a jak Magda říká uměl je srovnat, pokud se dostaly mimo zákon. Po jeho smrti nikdo jeho činnost nepřevzal a děti se zde dle ní poflakují, rodiče těží ze sociálních dávek. Do zdejší komunity se mezi mládež dostaly drogy. Magda je zoufalá, sama doma čelí tomu, že se jí ztrácejí finance. Děti utíkají v noci z domu, pak celé dny prospí. Nepomáhají ji. Zoufale sleduje, jak drogy ničí zdejší komunitu. Téměř denně je zde policie, navzájem si zde obyvatelé kradou nezajištěné věci.

Přiznává, že ti Romové, kteří odtud odešli a bydlí v jiných, byť sociálních bytech, žijí normálním životem. Zde vnímá jako zásadní problém velkou kumulaci mládeže, která zjistila, že místo studií a práce je snadnější život s kriminalitou. Ona sama nemá prostředky, aby vnoučata z tohoto prostředí vytrhla. Doufá, že její děti se vzpamatují, poučí se a začnou se svými životy a životy svých dětí něco dělat.

Poukazuje na to, že dokud žil její manžel, byt' byl také v minulosti ve vězení, měl na děti dobrý vliv a uměl je usměrnit. V romských komunitách byly starší Romové, kteří zde měli autoritu a pokud někdo páchal trestnou činnost a neštítel se ji páchat i mezi svými, pak byl vyčleněn. Toto již nefunguje. Závislá mládež na drogách nejen okrádá své blízké, ale také se navzájem zrazují a ztrácejí úctu nejen ke své kultuře, ale i ke svým lidem, ke svým rodičům.

Poukazuje na fakt, že dnešní nastupující generace ztratila všechny hodnoty. Společnost se snaží pomoci, konkrétně v jejím městě je organizace, která se věnuje dětem, její pracovníci zde dokonce dělají s dětmi úkoly do školy. Rodiče se nesnaží a této možnosti zneužívají a děti sem v podstatě odkládají.

Magda spolupracuje se sociálními pracovníky ve snaze pomoci svým vnoučatům. Obává se, že ale nemá energii na to, aby situaci zvládla sama a děti nakonec skončí v diagnostických ústavech. Řeší i otázku bydlení, cítí, že bude muset z komunity odejít, najít si jiné bydlení. Nezletilé děti chce přimět, aby se učily a alespoň vyučily.

Magda úzce spolupracuje s OSPODem i s centrem pro volnočasové aktivity pro děti. Jedním z možných řešení je odstěhovat se k sestře do jižních Čech, kde sestry rodina žije bezproblémovým životem. Vnímá jako možnost alespoň nezletilé děti vytrhnout z prostředí, kde cítí, že kvůli drogové závislosti ostatních jedinců je takřka nemožné vstřípit dětem kvalitní morálku a úctu k ostatním lidem a k sobě samým.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Respondenti uváděli, že spouštěčů delikventního chování může být celá řada. Shodně vnímají, že spouštěč se aktivuje už v dětském věku. Spouštěče vnímají v rodinném prostředí, kdy jedinci nebyli vedeni k respektování společenských norem, nerespektují autority, rodiče a pedagogy. Z rodiny si nesou špatné vzory, rodina může být problémová, dítě trpí nezájmem rodiny o svou osobu, podléhá pak vlivům party.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Jako nejčastější vliv shodně respondenti uvedli rodinu a prostředí, kde dítě vyrůstalo. Shodně všichni respondenti uvedli, že nejproblémovějším vlivem jsou drogy a závislost na nich. Kurátor označil jako závažný problém posledních let závislost na drogách. Uvedl, že ve velkých městech, kde více funguje anonymita a také poptávka, jsou schopní mladiství za účelem snadného výdělku se natolik snížit, že prodávají vlastní tělo. Úřednice Probační a mediační služby jako nejčastější vliv označila nefungující a nezajímající se rodinu o dítě, které začíná záškoláctvím a postupně si krádežemi zajišťuje v pozdějším věku obživu. Všichni respondenti jako problém zásadní označují omamné a psychotropní látky a závislost mladistvých na nich. Strážník městské policie vnímá jako zásadní problém party, kde se mládež k různým činům navíc hecuje. Všichni shodně uvedli rodinu a závislost na drogách.

Při své **návštěvě budovy Policie České republiky** v Rychnově nad Kněžnou jsem byla na recepci svědkem toho, jak zde mladý muž přebíral dopis od policie. Prohodil, že to bude nástup do **kriminálu**. Když měl s policisty úkony vyřízené, tak se mi podařilo **ho oslovit** a získala jsem tak jeho **příběh**, který **potvrzuje slova respondentů**, že právě rodina a drogy jsou jedním z nejproblémovějších a nejčastějších negativních vlivů.

Petr 24 let, čeká na nástup do výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu trestu odnětí svobody již byl 3krát, 2 roky strávil v nápravném zařízení pro děti a mládež. Petr vyrůstal s matkou, dalšími třemi mladšími sourozenci, kdy nejstarší sestra je mentálně postižená. Matka měla každé dítě s jiným mužem. S dětmi se neustále stěhovala a střídala náhradní tatínky v domácnosti. Petr dosáhl pouze základního vzdělání, učiliště v diagnostickém ústavu nedokončil. Nikdy z diagnostického zařízení neutekl, neměl chuť a ani potřebu vyhledávat pomocnou ruku matky. Jeho biologický otec, s nímž nikdy v dětství nežil má za sebou bohatou kriminální minulost a nyní ve svých 68 letech je již dvacet let bez záznamu v trestním rejstříku. Sám ale žije na ubytovně a je zde jmenovaným správcem.

Petr s neustále se měnícími partnery své matky nikdy nevycházel. Matka nepracovala, žila ze sociálních dávek a pečovala mimo svých zdravých dětí o dceru

s mentálním postižením. Když v rodině momentálně nebyl muž, Petr tuto roli zastával. Uvádí, že měl své sourozence rád a měl pocit, že je užitečný. V 15 letech nastoupil na brigádu, aby matce finančně ulevil. Na brigádu chodil 3 měsíce, a to byla jeho poslední výdělečná legální činnost. S příchodem dalšího muže do rodiny se chytil party, nechtěl být doma a začal užívat pervitin. S potřebou obstarávat si drogu se dopustil několika drobných krádeží. Pak ve spolupachatelství vnikl do domu seniorky, která byla v tu dobu v lázních. Zde odcizili vyšší finanční obnos, a domácnost rozbili. Škoda na poškozeném majetku byla podstatně vyšší než odcizená finanční částka. 16letý Petr putoval do diagnostického ústavu. Zde zůstal do svých osmnácti let, a dokonce se učil na kuchaře. Vzdělání ale nedokončil. S úderem 18 let se vrátil domů. Matka jej ale nepřijala s tím, aby se postavil na vlastní nohy. Petr zaměstnání nehledal ani na vlastní pěst a ani se nenechal zaevidovat na Úřadu práce. Zázemí našel u své bývalé party a návrat k drogám byl rychlý. Jeho první krádeže v dospělosti byly hned zpočátku kvalifikované jako přečin krádeže, jelikož byl za obdobnou trestnou činnost již souzen v posledních třech letech. Obecně prospěšné práce, které mu rozsudkem soud vyměřil nevykonal a na probační a mediační službu nedocházel. Tresty se nakupily a čekal ho první nástup do výkonu trestu odnětí svobody. Do data nástupu našel azyl u svého otce. Jakmile po něm bylo vyhlášené celostátní pátrání odešel a byl na ulici. Do výkonu trestu nastoupil až s policejní eskortou o dva měsíce později. Byl tedy mimo jiné odsouzen i za maření výkonu úředního rozhodnutí. Na svobodě byl jen pár měsíců, kdy opět spadl do drog a znovu začal krást. Jeho potřeba obstarávat si drogy byla tak silná, že se dopustil i loupežného přepadení vietnamské večerky. Ve výkonu trestu jej navštěvoval jeho otec. Petr byl z výkonu trestu propuštěn podmíněčně. Znovu ignoroval schůzky na probační a mediační službě, nezaregistroval se na Úřadu práce a opět si obživu zajistil pro něho nejsnadnějším způsobem krádežemi. Znovu zkontaktoval svého otce a čeká na nástup výkonu trestu odnětí svobody. Uvedl, že s tímto způsobem života chce skončit a tvrdí, že jakmile mu soud stanoví termín nástupu, tak do vězení nastoupí a nebude mařit výkon úředního rozhodnutí.

Nyní tedy Petr čeká na nástup do výkonu trestu odnětí svobody. Živí jej jeho otec a nechává jej u sebe bydlet. Společně řeší, jak za ním bude dojíždět na návštěvy a připraví mu zázemí po návratu z výkonu trestu. Petr našel ve svém otci oporu a je seznámen s jeho

složitou situací, kdy narážel na potíže se začleněním do běžného života jako člověka s bohatou kriminální minulostí.

Nyní má vše Petr ve vlastních rukách. Je nezbytné, aby nastoupil výkon trestu odnětí svobody. Po propuštění, pokud mu nebude nařízena ochranná protitoxikomanická léčba, bude nezbytné, aby ji nastoupil sám. Otec mu uvádí, že i on se postavil na vlastní nohy poté, co absolvoval ústavní protialkoholní léčbu. Po propuštění bude muset kontaktovat probační a mediační službu a spolupracovat s ní. Se sháněním práce jako člověk v minulosti kriminálně aktivní bude muset zřejmě využívat pomoci Úřadu práce. Petr bude mít nyní vše ve vlastních rukách, vzorem mu je otec, který si odseděl celkem 18 let a dokázal se do společnosti začlenit. Zásadní pro něho bude odstříhnout přátele z minulosti.

5.6.3 Dílčí výzkumný cíl č. 3

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Respondenti se shodli, že typická pro mladistvé pachatele je majetková trestná činnost, tedy prosté krádeže, krádeže vloupáním, krádež při sobě. Policistka obvodního oddělení doplnila, že se poměrně často s mladistvými řeší také poškození cizí věci, výtržnictví nebo ublížení na zdraví. Dále uvedla, že se v poslední době množí i zneužití platební karty, kdy lze nákup do 500,- Kč uskutečnit bez zadání PIN. Dle policistky si mladiství pachatelé neuvědomují, že jde o trestný čin. Strážník městské policie monitorující kamerový systém poukázal na další trestný čin typický pro mladistvé pachatele, a to sprejerství.

-TO8 Jak velkou roli v dané problematice hrají návykové látky a alkohol?

Kurátor uvedl, že u pachatelů závislých na návykových látkách je téměř jistá kriminální aktivita, jelikož drogy jsou na ulici poměrně drahé a rozhodně závislá mladistvá osoba není schopna nakupovat dávky z kapesného. Úřednice probační a mediační služby vnímá drogy jako velký problém, trestná činnost páchaná mladistvými pod vlivem alkoholu nebývá tak závažná a většinou jde o ojedinělé prohřešky. Drogově

závislé osoby v kriminalitě dle ní pokračují. Stejný názor má i kriminalistka se zaměřením na mravnostní delikty dětí a mládeže, ale spíše vnímá trestnou činnost orientovanou na majetkovou linii. Oba kriminalisti z toxikologického týmu potvrzují slova předešlých respondentů, osoby, které oni v rámci své specializace řeší, jsou velmi často pachatelé majetkové trestné činnosti. Drogy vnímají jako zásadní problém společnosti. Kriminalista se specializací na majetkovou trestnou činnost uvádí, že pod vlivem alkoholu se mladiství dopouštějí výtržnictví a poškozování cizí věci, případně ublížení na zdraví. Pachatelé většinou tuto trestnou činnost neopakují. V případě uživatelů drog jde o opakovanou majetkovou trestnou činnost, případně násilnou trestnou činnost. Policistka jeho slova potvrdila a dodala, že se setkávají i s řízením vozidel bez řidičáků, což je v prvním případě přestupek a pak po vyslovení zákazu řízení správním orgánem následuje již maření úředního rozhodnutí a vykázání, což je přestupek. K tomu je ještě přestupek řízení pod vlivem návykové látky, většinou pervitinu. Strážník městské policie jen potvrzuje zkušenosti policistů a dodává, že drogy a alkohol jsou velký problém v případě aktivních uživatelů mladistvého věku.

5.6.4 Dílčí výzkumný cíl č. 4

- TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

Respondenti se shodli, že ti, co se dopouštěli opakovaně přestupků, plynule přešli na páchání trestné činnosti v této aktivitě v drtivé většině pokračují i v dospělosti. Znovu zopakovali, že hlavní příčinou je drogová závislost.

Policistka obvodního oddělení mě **seznámila** s mladým mužem, který za sebou má bohatou kriminální minulost, drogovou závislost a nyní bojuje o své děti.

Případ 27letého Evžena, kriminality se dopouštěl jako mladistvý, neodpracoval si soudem uložený trest za majetkovou trestnou činnost obecně prospěšných prací, ve výkonu trestu odnětí svobody byl celkem 31 měsíců, před jedenácti měsíci ukončil soudně nařízenou ochrannou ambulantní protitoxikomanickou léčbu. Z posledního výkonu trestu odnětí svobody byl propuštěn před 3 lety. Ihned nastoupil do zaměstnání a v současné době se usiluje získat do své péče své 2 syny. Starší syn umístěný u matky

jeho bývalé drogově závislé přítelkyně a mladší syn je v pěstounské péči jeho mladší sestry.

Evžen vyrůstal v rodině, kdy jeho otec byl alkoholik a s tím souvisela celá řada problémů v rodině. Otec se vracel domů opilý, napadal jeho matku slovně i fyzicky, propadl hazardu, kdy hrál automaty a rodina se dostala do dluhů. Matka situaci ve věku Evženových 5 let vyřešila odchodem od otce a následným rozvodem. Ihned si našla nového přítele, s nímž otěhotněla a Evžen se ve svých 6 letech dočkal mladší sestry. Rodina zdánlivě fungovala. O dva roky později přibylo další dítě mladší bratr. Ve dvou letech mu ale byla diagnostikovaná leukémie. Rodiče nejmladšího syna upřednostňovali a čelili extrémnímu psychickému tlaku z obavy o život nejmladšího dítěte. Evžen se cítil osamělý. Rodiče nemoc svého nejmladšího syna nezvládali a „utíkali“ před starostmi z nastalé situace do hospody, kde především otec holdoval alkoholu. Jeho povaha byla mírná, tak naštěstí k násilným atakům v rodině nedocházelo. Prostřední dcera postupně převzala chod domácnosti a vnímala to jako pomoc rodině. U nejmladšího dítěte se střídaly recidivy nemoci. Evžen nezvládl situaci a začal vyhledávat zájem o svou osobnost v partě mladistvých. Ve svých 16 letech se zamiloval do 14leté Elišky. Eliška pocházela z neúplné rodiny. Po Evženovi chtěla, aby jí dokazoval, jak jí miluje, takže se nechával lehce zmanipulovat. Spolu s ní se vloupal do prodejny potravin, a tak se jako mladistvý dopustil prvního trestného činu. Vztah s Eliškou ale udržoval nadále. Eliška ve svých 15 letech Evžena navedla na dráhu uživatelů pervitinu. Oba nejprve kradli peníze doma. Následovaly drobné krádeže, které u Elišky byly řešeny na úrovni přestupků mladistvé osoby. Evžen už kvůli odsouzení za majetkovou trestnou činnost byl následnými příkazy Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou odsouzen za majetkovou trestnou činnost k obecně prospěšným pracím. Eliška v 16 letech porodila jejich první dítě. Vzhledem k tomu, že byla drogově závislá, utekla z domu, a nakonec skončila v diagnostickém ústavu pro mladistvé, odkud neustále utíkala. Evžen jí napomáhal, i on byl drogově závislý, neodpracoval udělený trest a v majetkové trestné činnosti pokračoval. V 20 letech nastoupil na svůj první výkon trestu odnětí svobody, k udělenému trestu byly připočteny neodpracované hodiny obecně prospěšných prací, které soud proměnil v další trest odnětí svobody. Po propuštění z výkonu trestu jej jeho rodina přijala zpět. I jeho nejmladší bratr byl již z leukémie uzdravený. Sestra úspěšně dokončila úplné střední vzdělání úspěšným složením maturitní zkoušky. Evžen se vrátil k Elišce, která opět ihned otěhotněla.

S Evženem spolu nežili, ale aktivně se scházeli a společně užívali pervitin. Evžen, aby si jí udržel z obavy, že by si našla někoho jiného, kdo by se snažil obstarávat pro ni drogy, znovu začal krást. Jeho kriminální aktivita vyvrcholila loupežným přepadením muže, který na výherním automatu vyhrál 8.000,- Kč. Evžen byl odsouzen opět k výkonu trestu odnětí svobody. Syn, který se mu narodil, když byl ve vězení, skončil v pěstounské péči jeho sestry. Po uplynutí poloviny trestu Evžen zažádal o podmíněčné propuštění z výkonu odnětí trestu svobody, kdy mu soud vyhověl a nařídil ochrannou ambulantní protitoxikomanickou léčbu. Tu Evžen nastoupil u jiného psychiatrického lékaře, než bylo původně u soudu sděleno. Změnu lékaře nenahlásil ani na Probační a mediační službě, jelikož si toto neuvědomil. Když soud zjišťoval, jak plní ochrannou léčbu, vyšlo najevo, že ke stanovenému psychiatrovi vůbec nedochází. Toto bylo považováno za přečin maření úkonu úředního rozhodnutí a v dané věci policejní orgán zahájil úkony trestního řízení. Evžen s policejním orgánem spolupracoval, doložil, že se léčí u jiného psychiatra, chybu napravil a doložil soudu i Probační a mediační službě své návštěvy v rámci ambulantní ochranné léčby. Prokázalo se tedy, že z jeho strany nedošlo k uvedenému přečinu. Evžen je již tři roky zaměstnaný a svého mladšího syna pravidelně navštěvuje. Dále mu jsou soudně vyměřeny alimenty na oba syny, kdy svou vyživovací povinnost řádně hraří. Jeho kriminální minulost mu ale přinesla i další komplikace v podobě dluhů, které mu jsou exekučně strhávány z platu.

V současné době díky důvěře své sestry mladšího syna navštěvuje každý víkend. Jezdí k sestře na návštěvy a víkendy tráví se svým synem. Staršího syna nevidá. Matka jeho bývalé přítelkyně ho nepustí přes svůj práh. Dává mu za vinu závislost své dcery a její dosavadní život. S Eliškou se již nestýká, nic o ní neví. Aby mohl získat mladšího syna do své péče, musí mít zázemí. To se mu vzhledem k dluhům nedaří. Vlastní bydlení je pro něho kvůli dluhům nedosažitelné. Bydlí na ubytovně, což není prostředí, kam by mohl jít se synem. Zvažuje vyhlásit insolvenční řízení, které je však zdlouhavé.

Evžen tedy žije životem, kdy se vymanil nejen ze závislosti na drogách, ale zároveň se snaží vyřešit svou minulost ohledně vzniklých dluhů. Usiluje o získání mladšího syna do své péče, a především pracuje na vzájemných rodinných vazbách, je s ním v úzkém kontaktu.

Evžen by měl úzce spolupracovat s OSPODem, společně najít možnost sociálního bydlení, kde by jeho syn našel vhodné rodinné zázemí. Další možnosti, které se nebrání ani jeho sestru, je vybudovat v jejím domě samostatnou bytovou jednotku pro jejího bratra a syna. Tato možnost by byla i pro ni přijatelná, nepřetrhaly by se vzniklé vazby mezi ní a dítětem.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Kurátor je přesvědčený, že je nezbytné klást důraz na prevenci, ale přiznává, že v některých případech selhává. Jeho slova doplňují i další respondenti, kteří zdůrazňují, že je nezbytné nepodceňovat první výchovné potíže s dítětem a je vhodné je ihned řešit s odborníky. Aby nebyly problémy s výchovou podceňovány, musí být kvalitní rodinné zázemí, což je opět problém. Ne vždy jsou potíže v rodinách zjevné a vyplouvají na povrch až s prvními vážnými prohřešky nejmladších členů. Členové toxického týmu uvádějí, že za problematikou kriminality mládeže vnímají jako hlavního aktéra drogy. Boj s dealery a výrobci je však náročný, když zničí jeden zdroj, tak jej ihned nahrazuje nová varna a noví dealeri. Přesto se nevzdávají a ve své práci vidí smysl. Policista obvodního oddělení uvádí, že by situaci mohly řešit i přísnější tresty, ovšem drogově závislé osoby zřejmě ani hrozba vyššího postihu nezastaví.

Závěr

V mé práci jsem se zaměřila na vlivy působící na delikvenci mládeže. Snažila jsem se zjistit, zda již dítě či mladistvý člověk má dispozice k tomu, že bude v kriminální aktivitě pokračovat i v dospělosti.

K dispozici jsou samozřejmě statistiky, které o přestupkovém jednání dětí a mládeže a o jimi páchaných trestných činech existují. Bohužel jsou zaměřené pouze na fakta jako kolik přestupků či trestných činů spáchal pachatel v dětském či mladistvém věku. Chybí mi tu ale zásadní informace, typu, že jeden pachatel se dopustil tolika přestupků a takového počtu trestných činů. Navíc ve statistikách se nedovím pozadí, proč k takovému jednání mladí lidé před dovršením věku dospělosti přistupují. Snažila jsem se zjistit, co je spouštěčem delikventního chování.

Abych mohla v této problematice soustředit pohled do hloubky, zvolila jsem tedy cestu přímého setkání s odborníky, kteří s problematickou mládeží a dětmi pracují, s těmi, kteří jsou součástí samotného trestního řízení a ti, kteří sledují chování po případném odsouzení. Oslovila jsem tedy osm respondentů z řad policistů, probační a mediační služby, ale také pracovníka z oddělení sociálně právní ochrany dětí a prevence a strážníka městské policie. Abych získala možnost poznat jejich práci více do hloubky zvolila jsem výzkumnou kvalitativní metodu formou polostrukturovaného rozhovoru, a to přímo na jejich pracovištích. Vzhledem k jejich profesím jsem respektovala podmínku, že jejich jména nebudu zveřejňovat. Vzhledem k citlivosti tématu a faktu, že jde o protizákonné chování mladistvých a dětí, tak jsem i naše rozhovory nenahrávala, ale použila jsem klasickou metodu, tedy tužku a záznamový blok.

Právě volba polostrukturovaného rozhovoru a setkání na pracovištích mi umožnila získat i čtyři kasuistiky k danému tématu, což právě jednotlivé případy opět umocnily získané výsledky mých rozhovorů. Věřím, že vzhledem k tomu, že respondenti jsou opravdu odborníci na danou problematiku, výsledky rozhovorů jsou důvěryhodné a jde o faktické postřehy z praxe.

Výsledkem mé práce je zjištění, že děti a mladiství pachatelé se dopouštějí zprvu přestupků, a to především majetkových. Respondenti mi shodně sdělili, že ojedinělé drobné krádeže z hecu či "klukoviny" jsou také časté, ale v dané problematice nejsou zásadní. Závažné a bohužel časté je opakované přestupkové jednání a jeho stupňující se

tendence, co do závažnosti. Právě stupňující se protiprávní jednání je důsledkem, že z pachatelů přestupků se stávají pachatelé trestných činů. Až překvapivě respondenti poukazovali na fakt, že delikventní chování mládeže lze předvídat, tedy očekávat jeho vývoj v případě, že jde právě o opakované skutky, kdy se tresty míjejí účinku. Respondenti uváděli, že problém přichází plíživě už v dětském věku s výchovnými potížemi. Zásadní je i to, z jakého prostředí dítě či mladistvý vychází. Ukazuje se, že rodinné zázemí, kdy je rodina neúplná, je zde nezáměrně o aktivity dětí, přehlíží se první prohřešky jako je záškoláctví, nebo jeden či oba rodiče jsou alkoholici, nezaměstnaní, nebo mají za sebou dokonce kriminální minulost, jsou znaky pro predikci kriminality mládeže v dospělém věku. Respondenti dále upozorňovali na nerespektování morálních hodnot ze strany dětí a mladistvých a stejně tak nerespektování autorit.

Typické pro mladistvé pachatele je majetková trestná činnost, a to od prostých krádeží, přes krádeže vloupáním až po loupežná přepadení. Zmínili i další trestné činy, jako jsou výtržnictví, sprejerství, ublížení na zdraví poškození cizí věci a maření výkonu úředního rozhodnutí. Hned také dodali, že ze své praxe mají vyzorované, že většina pachatelů, jež trestnou činnost neustále opakuje bývá drogově závislá. Právě potřeba získat větší finanční obnos ihned na dávku drogy, je vede k pro ně nejjednoduššímu způsobu, jak si finance opatřit, a to právě ke krádežím. Pokud mladistvý pachatel opakovaně páchá trestnou činnost, tvrdí, že mladistvé nezastaví ani hranice dospělosti, kdy by s tímto jednáním přestali.

Osobní setkání s odborníky mi přinesla i setkání s osobami, které problematiku protiprávního jednání řešily. Měla jsem možnost získat příběh šestnáctiletého chlapce, který je drogově závislý a opakovaně utíká z výchovného zařízení. Mladík pochází z neúplné rodiny a jeho matka sama bojuje se závislostí na alkoholu. Na policii jsem měla možnost se seznámit s mladým mužem, který očekává obsílky se stanoveným nástupem do výkonu trestu odnětí svobody. I on bojuje s drogovou závislostí a čeká na trest ve vězení, který není jeho první. Paradoxně mu podal pomocnou ruku jeho biologický otec, který jej nevychoval a má za sebou bohatou kriminální minulost, kterou „pověsil na hřebík“ už před lety. Setkala jsem se se ženou, která má svěřená vnučata do dočasné péče, ale bydlí v domě, kde žijí sociálně slabší rodiny a neřeší výchovné potíže svých dětí a mladistvých. Ona sama vnímá problém v drogách, které jsou příliš rozšířené a vnímá je jako velké riziko. Hledá cestu, jak zabránit, aby vnučata v dětském věku nedopadla

stejně jako starší sourozenci či jejich rodiče. Jako možnost vnímá vytrhnout je ze současného prostředí a odstěhovat se. Poslední kasuistika poukazuje na to, že i zdánlivě beznadějný mladík, který páchal trestnou činnost, byl drogově závislý, bojuje po výkonu trestu o svěření svých synů do vlastní péče, čelí exekucím, které vznikly právě tím, že v rámci své kriminální aktivity napáchal vysoké škody. Z drogové závislosti se vymanil na základě nařízené ochranné léčby, bydlí na ubytovně a má stálé zaměstnání. Jako zásadní vnímá to, že se musel vymanit z vlivu svých bývalých přátel, uživatelů drog.

Z těchto příběhů vyplývá, že právě drogy jsou jedním z nejrizikovějších faktorů, které svedou mladistvé na kriminální dráhu. To nakonec potvrdili všichni respondenti.

Jsem přesvědčená, že mnou oslovení odborníci a kasuistiky přinášejí hlubší náhled na danou problematiku. Jejich postřehy z praxe jsou pro mou práci velmi cenné, jednoznačně odpovídají na to, zda lze predikovat u mládeže kriminální aktivitu i v dospělosti. Zásadní problém vnímají v drogové závislosti a v souvislosti s ní páchání trestné činnosti mladistvými.

Seznam použitých zdrojů

BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-271-0599-1.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.

GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000. ISBN 80-86226-07-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071785350.

KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Vzpouza deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové, přeprac. vyd. Praha: Galén, c2006. Makropulos. ISBN 80-7262-410-5.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

KRULICHOVÁ, Eva, Zuzana PODANÁ a Jiří BURIÁNEK. *Delikvence mládeže: trendy a souvislosti*. Praha: Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-860-3.

LICHÁ VALICOVÁ, Viera. *Trestnoprávna zodpovednosť mladistvých*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-8168-110-3.

MALÁ, PAVLOVSKÝ. *Psychiatrie*. Praha: Portál 2002. ISBN 978-80-7367-723-7.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5309-6.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

NOVOTNÝ, Oto. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-026-2.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

SUCHÝ, Oldřich a Zdeněk ŠVANCAR. *Mládež a kriminalita* [online]. 1. Praha: Melantrich, 1972 [cit. 2020-04-20]. ISBN 32-028-72.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0888-4.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie osobnosti*. V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VOJTOVÁ, Věra. *Úvod do etopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-166-9.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. Pelhřimov: Aleš Čeněk, 2002, 232 s. ISBN 80-86473-08-2.

Zákony

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-82-3.

Úplné znění zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Vydání: osmé. Praha: Armex Publishing, 2017. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-47-2.

Zákon č. 218/2003 Sb.: Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 89/2012 Sb.: Zákon občanský zákoník

ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.

Skripta

ANTL, Miroslav. *Trestní právo*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014.

HOFERKOVÁ, Stanislava. *Úvod do kriminologie*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2014.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformační tabulka

Přílohy

Přepis rozhovorů

Respondent č. 1

Kurátor pro děti a mládež, oddělení sociálně právní ochrany dětí a prevence, Městský úřad Rychnov nad Kněžnou.

Jaká je vaše profese/specializace?

Jsem zaměstnancem Městského úřadu Rychnov nad Kněžnou, kde působím na oddělení sociálně právní ochrany dětí a mládeže. Jsem kurátorem pro děti a mládež. Institut kurátora a jeho činnost je přesně definovaná od 1.1.2014 v zákoně číslo 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí. Stručně řečeno, kurátor pracuje s dětmi do 15 let věku a s osobami mladistvými ve věku od 15 do 18 let, které z různých důvodů vyžadují zvýšenou pozornost. Dobrý kurátor by měl působit především preventivně a má práce je zaměřena na prevenci, aby se předcházelo všem typům sociálního selhávání, tedy budoucího kriminálního chování, předčasného ukončení vzdělání a podobně. Přestože kurátoři obecně investují do prevence hodně energie, další velmi důležitou náplní jejich činnosti je právě práce s dětmi a mládeží, kde prevence selhala, nebo z různých důvodů nemohla působit. Prevence je zaměřena především na kriminalitu dětí a mládeže.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Jak jsem již uvedl, mimo prevence, na kterou je kladen velký důraz, kurátor pro děti a mládež je specializovaným pracovníkem, který vykonává sociální právní ochranu nezletilých dětí, tedy dětí do 15 let, které mají výchovné problémy vedoucí až k páchání kriminality. Kurátor pracuje i s mladistvými, kteří mají stejně jako nezletilé děti výchovné problémy.

Pokud se mám vyjádřit, jaké přestupky mladiství pachatelé páchají, pak jde nejčastěji o drobné krádeže především v obchodních centrech. Velmi často řešíme přestupky na úseku toxikománie, kdy děti a mladiství se většinou opijí. Pokud mohu uvést z vlastní praxe, dost se rozmáhají i přestupky proti veřejnému pořádku, tedy většinou jde o prohřešky, kdy svým chováním budí veřejné pohoršení, výjimkou není ani rušení nočního

klidu. Dále se děti a mladiství dopouštějí i přestupků na úseku občanského soužití, tedy většinou se hrubě chovají, vyhrožují, nadávají anebo dokonce dochází k napadání.

Rozhodně na tuto otázku nemohu odpovědět jednoznačně. Děti a mladiství se dopouštějí například krádeží z různých důvodů. Pokud jde jen o nějakou recesi a jedinec nemá žádné výchovné potíže, pak jde o ojedinělý prohřešek. Toto platí i u prvního setkání s alkoholem. U hrubého jednání, tedy přestupků proti občanskému soužití je opět velmi důležité, o jaké protiprávní jednání konkrétně šlo. Pokud se postrkají dva kluci, byť je to již na hraně, jde stále o klukovinu. Pokud si ale přestupce ve věku dítěte nebo mladistvého dovolí na starší osobu, zaútočí na ni, pak bych se zamýšlel nad dalšími aspekty jeho chování a tady bych se už obával, že do budoucna by mohlo jít o problém. Ale vždy je každý případ a skutek jiný. Především pokud pracujeme s dětmi a mládeží, nelze věci škatulkovat, musí se řešit do hloubky.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

To jsem v podstatě už řekl, pokud jde o první nevinné opití, krádež z hecu, kdy pachatel odcizí balíček žvýkaček a podobně, pak sice v mnohých případech, ne vždy se toto OSPOD doví, ale když jde o dobře sociálně situovanou rodinu, bezproblémového jedince, pak vedeme s rodiči jen rozhovor ohledně alkoholu a podobně. Tyto případy bych označil klukovinou.

Pokud se ale právě stupňuje, jak počet, tak závažnost protiprávního chování, pak je nezbytné s jedincem intenzivně pracovat a hledat příčinu. Pokud mám odpovědět na otázku, zda se protiprávní jednání stupňuje, pak u některých dětských pachatelů a mladistvých pachatelů ano.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

V předešlé otázce jsem na toto již z části odpověděl. Pokud se stupňuje protiprávní chování, pak se stupňuje i delikventní chování.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

Osobně se bráním tomu, abych řekl, že nějaké chování je jasnou předzvěstí, že přede mnou stojí budoucí kriminálník a recidivista. Abych mohl účinně pracovat s dětmi

a mládeži, pak musím mít hlavně víru v to, že má moje práce smysl. Musím vidět výsledky, což znamená, že pokud se mi, byť jednoho človíčka podaří nasměřovat na dobrou cestu, pak jsem spokojený. Výchovné problémy, ale z něčeho pramení, a to především z rodinného zázemí, užívání drog, laxnost okolí. Kriminální aktivitu lze predikovat u mladistvých, pokud, a to se znovu opakují, dochází ke stupňování protiprávního jednání.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Jako spouštěč bych označil vlivy působící na dítě, tedy rodinné zázemí, kde vyrůstá, vliv užívání drog.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Osobně jako v současné době nejproblémovější vliv vnímám drogy, prostředí okolo nich. S užíváním drog, je spojený nedostatek peněz a s tím ruku v ruce jdou krádeže. Ve větších městech pak i prostitute u mladistvých, které toto volí jako zdroj příjmu. Naštěstí s tímto jevem se já osobně neseťkávám.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Pokud se přestupkové jednání stupňuje, tak překročí hranici a je již trestným činem. Takže pokud tu mám opět jmenovat trestné činy, pak u mládeže jde o krádeže, krádeže při sobě, poškození cizí věci.

-TO8 Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?

Návykové látky a alkohol v dané problematice hrají velkou roli. Pokud mladý člověk propadne drogám, tak scénář bývá identický. Začnou drobnými krádežemi, kdy odcizené věci prodávají, aby na drogy měli. Mnohdy nejprve okrádají vlastní rodinu. Často se majetková trestná činnost stupňuje a kvůli drogám jsou schopni se dopustit loupeže, vloupání, ale i násilné trestné činnosti. Drogy mezi mladými vidím v současné době jako zásadní problém.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

Pokud dítě nebo mladiství se dopouští protiprávního jednání opakovaně a stupňuje se, je velká pravděpodobnost, že v tomto kriminálním jednání bude pokračovat. Omlouvat je věkem a nerozumem, že si nejsou vědomi dopadů, s tím nesouhlasím. Mladistvý

pachatel si uvědomuje dopad svého jednání. Sankce jsou však nízké a pokud se neřeší příčina, pak je velká šance v pokračování uvedeného jednání. Pokud budu opravdu brát věk 18 let jako věk dospělosti, pak si troufám říci, že procento je vysoké, nevedu si statistiku, ale troufám si říci, že jde až o 90 procent.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Věřím, že prevence, přednášky neustálá práce s problémovou mládeží, suplování rodiny ve smyslu ukázat i jinou cestu než cestu s alkoholem a drogami ruku v ruce s majetkovou trestnou činností. Především je však důležité jim ukázat, že lze řešit vše, tedy i problémy, že jim někdo věří, že to zvládnou. Nejhorší je, když mladý člověk necítí podporu a čelí jen tlaku okolí, že je nenapravitelný.

Respondent č. 2

Probační úřednice Probační a mediační služby v Hradci Králové, specializace práce s mládeží

Jaká je vaše profese/specializace?

Specializuji se na mládež, vystudovala jsem sociální patologii a prevenci a jsem zaměstnaná u Probační a mediační služby.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

S dětskými a mladistvými pachateli na úseku přestupkového řízení nepracuji, toto je v kompetenci odboru sociálně právní ochrany dětí. Ke mně se dostává mládež, která se již dopustila trestné činnosti. Samozřejmě o svých svěřencích mám informace, takže mohu jen uvést, že většina z nich svou kriminální kariéru zahájila právě pácháním přestupků, a to majetkového charakteru jako jsou krádeže a velmi často se stoupající tendencí jsou delikty spojené s užíváním omamných a psychotropních látek.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

Pokud se nejprve dopouštěli přestupků a pak překročili zákonnou hranici, která je u majetkové trestné činnosti od přestupků odlišena vzniklou škodou, pak mohu říci, že se jejich protiprávní jednání stupňuje. Bohužel, právě u mladistvých pachatelů, kteří jsou

zároveň uživatelé drog často dochází ke stupňování protiprávního jednání, kdy od krádeží prostých se dopouštějí krádeží vloupáním a výjimkou nejsou ani loupeže.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Nerada odpovídám na takto položenou otázku, jelikož cílem mé práce je pracovat s mládeží tak, aby se již protiprávního jednání nedopouštěla. Přesto pokud jejich předešlé protizákonné chování mělo opakující se nebo vzestupný charakter, co se týká vzniklé škody, pak mohu říci, že toto jsou právě indicie předvídající pokračující činnost. Je to ale velmi obecně řečeno, každý případ je jiný, důležité je hledat příčiny a zintenzivňovat prevenci.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

Znaky, které predikují kriminalitu mladistvých pachatelů v dospělosti, se objevují už v dětském věku, kdy například během základního vzdělávání měli neomluvené hodiny, škola byla pro ně něco, co je nezajímalo, opakovaně propadali. Často nepokračovali ve vzdělávání. Když již zahájili výuku na středních školách, učilištích, objevovaly se opakovaně opět potíže s docházkou a neprospěch, které vedly k častému střídání uvedených středoškolských zařízení, vzdělání většinou opět nedokončili.

Dalším znakem jsou neustupující znaky patologického chování, jako je užívání návykových látek, útěky z domova a další. Bohužel, neumí si zajistit legální způsob obživy a jsou pro ně jednodušší cestou, tedy cestou krádeží a dalšího protiprávního jednání. Musím ale dodat, že si jsou vědomi závažnosti svého chování.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Jako spouštěč delikventního chování vnímám prostředí, z kterého jedinec vychází, tedy z neurovnaných, problematických rodinných poměrů a k tomu vliv party, ke které se časem upne.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Pokud dítě není vedené k tomu, že musí plnit školní docházku a dosáhnout určitého vzdělání, jestliže rodina zavčasu neřeší první záškoláctví, pak právě toto vede k zásadním problémům, jedinec nemá zodpovědnost, nemá potřebu pracovat a nezajistí si sám obživu

a volí si jednodušší cestu. Mimo prostředí, z něhož vychází jako zásadní problém vnímám drogy. Závislost na drogách vede k potřebě rychle získat peníze na nákladné dávky, takže uživatel začne krást a závislost se stává silnější a bourá morální zábrany.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Už jsem to tu uvedla, tedy především majetková trestná činnost, která se právě v kombinaci s užíváním omamných a psychotropních látek může vést k stupňující se tendenci protiprávního chování, přidává se násilná trestná činnost a také dealerství.

-TO8 Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?

V současné době jako podstatně závažnější problém u mládeže vnímám drogy. Více trestné činnosti je páchané v souvislosti s drogami. Alkohol je také problém, ale v praxi spíše řešíme drogovou závislost a trestnou činnost s ní úzce spojenou.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

Opět budu mluvit z vlastní praxe, ale hranice dospělosti zde nehraje žádnou roli. Pokud pachatel v mladistvém věku páchal trestnou činnost opakovaně a nešlo o ojedinělé „zakopnutí“, pak většinou ve stylu života pokračuje.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Ráda bych řekla, že ano. Upřímně řečeno, ale doba je velmi uspěchaná, z ní plynou potíže v rodinách, zhoršující se ekonomickou situací a nedostatkem času na děti dochází k zanedbávání zpočátku zdánlivých problémů, které zůstávají neřešené, nebo rodiče děti omlouvají a pak se vlak, který se těžce zastavuje, nekompromisně rozjíždí. Základ je ve vyrovnané rodině. Důležitou roli hraje prevence, ale mnohdy přednášky na školách už přicházejí pozdě, posluchači, jež už mají problémy a často toto vnímají jako moralizování a ignorují to.

Respondent č. 3

Vyšetřovatelka Skupiny kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou, zaměření na mravnostní delikty, trestnou činnost páchanou na dětech a mládeži, trestná činnost páchaná mládeží.

Jaká je vaše profese/specializace?

Jsem zařazená na pozici vyšetřovatel a specializuji se na trestné činy páchané na dětech a mládeže a také na trestnou činnost páchanou mládeží, a to především mravnostního charakteru.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Vzhledem k tomu, že jsem kriminalistkou, přestupky páchané mládeží neřeším. Specializuji se na trestní řízení, kdy jsou děti či mládež obětí nebo naopak v roli pachatelů. V rámci trestního řízení se zjišťuje mimo jiné i zázemí pachatele, životní okolnosti a samozřejmě trestní minulost.

V případě mladistvých pachatelů a dětí jsem tedy seznámena i s tím, pokud se v minulosti dopustili protiprávního jednání, jakého a jak celá věc s nimi byla řešena.

Vzhledem k tomu, že řeším mravnostní delikty, pak pokud jsou v roli pachatele mladiství, tak se jedná o různé formy znásilnění, pohlavního zneužití osob mladších 15 let. Dále se mladiství dopouštějí různých sexuálních nátlaků prostřednictvím sociálních sítí, zveřejňováním nahrávek přes webkamery a podobně.

V porovnání s charakterem trestní činnosti, kterou všeobecně páchá mládež, mí kolegové řeší v podstatně větší míře majetkovou trestnou činnost, násilnou trestnou činnost a trestnou činnost spojenou s distribucí a užíváním návykových a psychotropních látek. Deliktů mravnostních oproti uvedeným je výrazně méně.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

Na úseku mravnostních trestných činů je nezbytné si uvědomit, že pokud dojde k pohlavnímu styku mezi osobou mladistvou, a ještě dítětem blízko věkové hranice 15 let věku a ti dva spolu chodí a sex je z obou stran dobrovolný, ke stupňování závažnosti nedochází. Zdůrazňuji, ale dobrovolnost sexuálního chování. Jestliže zde hraje roli nátlak ve smyslu výhrůžek či násilí, pak hrozba stupňování uvedeného jednání do budoucnosti je vždy.

Uveřejňování nahých fotek je dnes problém sociálních sítí, mladiství nemusí unést rozchod a na sítě vloží soukromé citlivé fotografie. Je to samozřejmě špatně, mladistvý

jedinec by si měl uvědomovat následky takového chování, ale jde opět o ojedinělé trestné činy, k opakování většinou nedochází.

U mravnostních deliktů ale stupňování takového chování je všeobecně velmi vysoké, především pokud jde z jedné strany nechtěný sex, pokud zde hraje roli násilí a je více obětí.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

V případě sexuálně orientovaných trestných činů lze předvídat pokračování v uvedeném jednání, jestliže zde hraje roli duševní porucha anebo úchylka. Jinak se jedná spíše o ojedinělé delikty, jak jsem již uvedla.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

U mravnostních deliktů lze predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti, pokud pachatel trpí duševní poruchou. Proto se v rámci trestního řízení dokládají psychiatrické posudky a v případě zjištění poruchy se nařizuje soudně léčba.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Všeobecně delikvenci mládeže mohou spouštět vztahy v problémové rodině, špatný vzor, nedostatek lásky, vliv prostředí, party, celkově problémová osobnost jedince a samozřejmě v posledních letech velkou roli hrají drogy.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Pokud mladistvý páchá různou trestnou činnost, pak nejčastěji na toto má vliv užívání drog a prostředí, kde jedinec vyrůstal, tedy neúplné problémové rodiny, sociálně slabé, ale i nuda a vliv party.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Pro mladistvé pachatele jsou typické majetkové trestné činy.

-TO8 Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?

Užívání omamných a psychotropních látek mladistvými je velmi častým důsledkem, proč, páchají trestnou činnost, a to především, jak jsem sdělila majetkovou.

K tomu by, ale více uvedli kolegové z toxí týmu nebo kolegové, kteří se zabírají právě majetkovou trestnou činností.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

U mravnostních trestných činů, kde roli hraje duševní porucha či úchylka, pak pokud se jedinec nebude léčit, je riziko vysoké, že v mravnostních deliktech se stupňujícím charakterem bude pokračovat.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Mravnostním trestným činům páchaným mládeží lze předcházet v případech, kdy se jedná o dobrovolný pohlavní styk či jiné sexuální aktivity, pokud jednomu z partnerů ještě není 15 let. Je nutné tyto jedince dostatečně informovat a věřit, že se sexuálním chováním pár měsíců počkají. Pokud jde, ale o vynucený nedobrovolný pohlavní styk, styk se znaky násilí, pak je nutné hledat příčinu právě v duševní poruše či úchylce a nutnosti léčby.

Respondent č. 4

Kriminalista – operativa – Skupina kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou, člen TOXI týmu Rychnov nad Kněžnou, specializace odhalení výroby, distribuce a šíření omamných a psychotropních látek.

Jaká je vaše profese/specializace?

Jsem kriminalista pracující především v terénu a specializuji se na odhalování míst, kde se vyrábí, tedy slangově – vaří drogy, na skupiny pachatelů, kteří je pak distribuují k dalším osobám.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Z pohledu mé specializace mladistvý uživatel psychotropních a návykových látek vzhledem k cenám drog na ulici není schopen toto platit ze svého kapesného. To znamená, že dříve či později, pokud drogy začne užívat pravidelně a prohloubí se u něho závislost na těchto látkách, začne se dopouštět krádeží. Podle mých zkušeností jde zprvu o krádeže v domácím prostředí, tedy okrádá své nejbližší. Pak většinou pod vlivem zkušenějších

uživatelů, s nimiž je v kontaktu, či pod vlivem dealerů začne krást mimo svůj domov. Ze začátku jde o přestupkové drobné krádeže, tedy přestupky.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

Závažnost chování mladistvého uživatele se určitě stupňuje. Od prostých přestupkových krádeží postupně přechází ke krádežím podle trestního zákoníku, velmi často okrádají lidi v obchodních domech, v dopravních prostředcích a podobně, tedy doslova jim sáhnou do kabelek, to se již jedná o krádeže při sobě, tedy trestné činy. Pokud je uživatel drog zoufalý a je ve špatném psychickém stavu, kdy akutně řeší, jak získat peníze na dávku, pak se může dopustit i loupeže. Často se setkáváme i s tím, že pod vlivem drog mladiství pachatelé řídí motorová vozidla, ač nemají oprávnění, pokud jde o opakované jednání, pak se už jedná o maření výkonu úředního rozhodnutí, tedy další trestný čin. Jako člen toxikologického týmu se setkávám i s mladistvými dealery omamných a psychotropních látek. O to závažnější je fakt, že mladistvý pachatel drogy nabízí v okruhu svých vrstevníků či mladších, pak jsou obětmi jeho protizákonného chování další mladiství nebo dokonce děti.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Pokud je mladistvý pachatel uživatelem omamných a psychotropních látek a je na nich závislý, pak je téměř stoprocentní jistota, že se jeho další protizákonné chování bude vyvíjet. Drogu potřebuje ve větším množství a častěji, což znamená, vyšší náklady na její pořízení.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

U mladistvých pachatelů je právě silná závislost a s ní spojená kriminalita vysokým znakem toho, že v tom bude pokračovat i v dospělosti. Zastavit to může jen úspěšná léčba, s čímž se bohužel v praxi neseťkávám.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Odpovím stručně, užívání drog.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Jak jsem uvedl zásadní problém je v užívání omamných a psychotropních látek. Proč se k nim mladí lidé uchylují, ze své zkušenosti mohu říci, že více než 60 procent mladistvých uživatelů jsou jedinci z hůře situovaných rodin, neúplných, problematičtí od dětského věku, s nedokončeným vzděláním. Zbytek uživatelů jsou jedinci z rodin, kde by toto nikdo nečekal. K drogám je přivedla muda, parta, nebo i snaha upozornit na sebe, patřit někam, jelikož jejich rodiny na ně nemají čas. Jakmile začnou užívat, jsou jen krůček k tomu, aby se dopouštěli protiprávního jednání, což jsem vysvětlil v minulé otázce.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Z mého pohledu je to majetková trestná činnost.

-TO8 Jak velkou roli v dané tematice hrají návykové látky a alkohol?

O roli omamných a psychotropních látek jsem již mluvil, uživatel v drtivé většině začne páchat majetkovou trestnou činnost.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

Budu se opakovat, ale pokud mladistvý pachatel je zároveň silně závislým uživatelem drog, pak lze mluvit takřka o sto procentech.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Lze, trestnou činnost může eliminovat boj s dealery omamných a psychotropních látek. Bohužel jde o chobotnici, kdy se podaří rozbít jednu skupinu dealerů a hned ji nahradí druhá.

Prevenčí může být jistě rodina, kdy zavčas vše podchytí, bude mladému člověku naslouchat a bude tu pro něho. Ne vždy to ale jde. Setkal jsem se s mnoha zoufalými rodiči, kteří se snažili, ale jejich snaha se setkávala s neúspěchem. Problém drog je v tom, že zpočátku na uživateli nejsou příliš znát, často lze projev užívání zaměnit za pubertální výkyvy nálad. Je to velmi složité, ale určitě bych doporučil ihned po zjištění užívání řešit s odborníky. Každá pomoc jde ale vniveč, pokud nechce sám uživatel.

Respondent č. 5

Kriminalista – operativa – Skupina kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Náchod, člen TOXI týmu specializace mladiství pachatelé a uživatelé omamných a psychotropních látek

Jaká je vaše profese/specializace?

Jsem kriminalista a mou specializací je trestná činnost mladistvých pachatelů, kteří dealerují omamné a psychotropní látky nebo je vyrábějí. Specializuji se činnost mladistvých pachatelů.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Z pohledu mé specializace, kdy řeším trestnou činnost výrobu a distribuci omamných a psychotropních látek, tak vyslýchám osoby mladistvé. Většinou jsou v pozicích svědků, což znamená, že jim pachatel drogy prodával nebo poskytoval za účelem směnného obchodu, tedy za jiné věci. Z toho vyplývá, že většina mladistvých, s nimiž hovořím se dopouštěla drobných krádeží klasifikovaných jako majetkový přestupek. Přestupková krádež od krádeže prosté stanovené trestním zákoníkem odlišuje výše škody, která je v případě přestupku 10.000,- Kč. Takže má odpověď je, že mladistvý pachatel se dle mých zkušeností dopouští nejčastěji majetkových přestupků.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

Osoby mladší 18 let nemají stálý příjem, což je u uživatelů tvrdých drog problém, vzhledem k výši cen drog. V případě závislosti si jedinec musí drogu obstarat, a tudíž je pro něho nejsnadnější cestou krádež věci a následně jejich prodej. Peníze samozřejmě kradou také, ale v době bezhotovostních plateb jsou spíše odkázáni na krádeže v obchodech, nebo krádeže odložených věcí. Závažnost protiprávního jednání se stupňuje především u uživatel drog, kteří se těchto skutků dopouštějí častěji a razantněji, jsou tedy schopni použít i násilí, nebo se začnou vloupat do objektů, do vozidel a podobně.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Jestliže na tuto otázku odpovím z pohledu mé specializace, tedy jako kriminalisty a člena toxi týmu, pak bohužel, u závislého mladistvého, který už v tomto věku páchá přestupky nebo trestnou činnost za účelem obstarat si drogu, lze předpokládat, že jeho

chování se bude stupňovat a společensky může být nebezpečný a nebude respektovat normy společenského chování.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

Jednoznačně za sebe a ze své praxe mohu říci, že závislost na drogách predikuje kriminální aktivitu i v dospělosti.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Podle mě je to především příklad v rodině, například rodiče alkoholici. Určitě to je i výchovou, neúctou k dalším lidem a životním hodnotám. Neznamena to nutně, že člověk musí pocházet ze sociálně slabší rodiny. Já se tu setkávám s mladými lidmi, kteří pocházejí i z dobře situovaných rodin, jsou ale namachrováni, od malička zvyklí, že jejich nestandardní chování rodiče omlouvali. Spouštěčů je celá řada. Může to být i nízké sebevědomí, snaha někam zapadnout.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Já jednoznačně jako nejproblémovější vliv označuji právě drogy.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Pro mladistvého pachatele jsou typické krádeže a další majetková trestná činnost.

-TO8 Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?

Na tuto otázku jsem v podstatě odpověděl, drogy jsou velkým celospolečenským problémem. Závislost na nich, jak já vidím, odbourává všechny morální zábrany. Cílem závislé osoby je jen jedna myšlenka, zajistit si drogu za každou cenu.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

U drogově závislých je to značná část, statistiku neznám. Ze své praxe, ale mohu říci, že jen zlomek před dosažením dospělosti se ze závislosti vymaní a najde správnou cestu. Především je nutné takového jedince účinně motivovat a dát mu šanci začlenit se do společnosti.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Z mého pohledu je nezbytné, aby fungovala prevence, aby mladý člověk už od dětství věděl, kam patří, na koho se může obrátit a byl dostatečně silnou osobností i v pubertě, kdy je velmi zranitelný a odolal různým vlivům, aby po droze nesáhl. S drogou ho nečeká nic hezkého, klesne na samé dno lidskosti, ztratí veškeré morální zábrany a nebude mít s drogou krásný pocit, jak se zpočátku domnívají, jen bojuje s nevolností, pocením, nepříjemnými stavy, které po aplikaci drogy pominou. V drogách vidím velký problém.

Respondent č. 6

Kriminalista – operativa – Skupina kriminální policie a vyšetřování Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou, specializace majetková trestná činnost

Jaká je vaše profese/specializace?

Pracuji jako kriminalista a zaměřuji se na majetkovou trestnou činnost.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Přestupky mládeže neřeším, to spadá policistům obvodních oddělení. Přesto jsem s touto problematikou seznámen právě díky mladistvým pachatelům majetkové trestné činnosti, jelikož v rámci trestního řízení se zajišťuje výpis deliktů řešených policejním orgánem, správním orgánem a samozřejmě opis trestního rejstříku fyzických osob. Z praxe tedy mohu říci, že mladiství pachatelé se nejčastěji dopouštějí majetkových přestupků.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

U mladistvých pachatelů, s nimiž se setkávám já se bohužel jednoznačně jejich protiprávní činnost stupňuje, jak jsem řekl, řeším majetkovou trestnou činnost, takže z přestupkového chování tito pachatelé nastoupili na dráhu kriminální. Když jde o přestupky ojedinělé, tedy například krádež věci v obchodě, když po ní mladý člověk touží, pak jakmile je dopaden se již toho nedopouští. Označil bych to jako klukovinu. Takových případů je jistě také celá řada, ale ke mně se dostávají již mladí lidé, kteří neskončili u klukoviny, ale v takovém jednání z různých důvodů pokračují.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Jsem přesvědčený, že vývoj delikventního chování předvídat lze. Většinou se toto začne projevovat již v dětském věku, kdy může být dítě vůči vrstevníkům dominantní, agresivní, ve školním věku se u něho objevuje záškoláctví, nerespektuje autority a nemá správně zažitě morální hodnoty.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

Znaky predikující kriminální aktivitu v dospělosti jsem již uvedl v předešlé odpovědi. Jde o jedince rodinou nevladatelné, kdy si už z rodinného prostředí nese znaky nevhodného, nestandardního jednání. Každý může někdy uklouznout, ale jen uklouznout, jestliže se problémové chování opakuje a stupňuje, pak lze predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Budu se zřejmě opakovat, ale především půjde o nevhodné rodinné zázemí, tedy neúplné rodiny, bez zájmu o dítě, špatné party, mohou to být ale i duševní poruchy, nízké sebevědomí, nebo naopak nepřiměřená namachrovanost, potřeba být středem pozornosti.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Jako nejproblémovější vliv a bohužel nejčastější vnímám selhání rodiny již v dětském věku. Špatně zvolený okruh přátel, vliv party a nerespektování morálních hodnot. Jako problém vnímám nedostatečnou komunikaci, nedostatek sportu, kdy se človíček nejen zoceluje, ale v kolektivních sportech musí také spoléhat na ostatní a oni na něho, takže se naučí zodpovědnosti. Dnešní děti a mládež jsou závislé na komunikaci přes sociální sítě, ztrácejí pojem reality díky hrám a podobně.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Pro mladistvé pachatele jsou typické prosté krádeže, krádež při sobě, výtržnictví, kdy jsou například posilnění alkoholem, ale také násilná trestná činnost, tedy ublížení na zdraví.

-TO8 Jak velkou roli v dané tematice hrají návykové látky a alkohol?

Alkohol hraje samozřejmě velkou roli například u výtržnictví, kdy se jedinec opije, ztrácí zábrany, mladá se poperou, něco rozbijí, takže dochází k poškození cizí věci. Nejednou jsem řešil například rozbitá auta na parkovištích, kdy přes ně opilá mládež běhala a skákala po nich. Jako problematičtější ale dnes vnímám drogy. Tito lidé páchají krádeže prosté, pak kradou věci ze zahrad, ze sklepních kójí, nakonec se vloupávají do různých objektů a mnohdy si i pod pohružkou násilí nebo díky násilí vynutí vydání věci či peněz, čímž se dopouštějí loupeží.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

Pokud se jedinec dopouštěl přestupků či trestné činnosti jako mladistvý opakovaně, nepoučil se z trestů, pak v tomto v drtivé většině pokračuje.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Ano předcházet tomu jistě lze. Já osobně vidím problém v prostředí, v rodině, z níž dítě vychází. Uspěchaná doba, honba rodičů za penězi, kdy na dítě nemají čas a jeho ze začátku drobné prohřešky jen omlouvají a nepracují s ním. Děti ze sociálně slabších rodin bývají vystaveny posměchu za své neznačkové oblečení, za levné telefony a podobně. To může také vést k tomu, že chtějí lepší věci, které si mohou v pozdějším věku opatřit, nebo se naopak uzavřou a pak si najdou partu sobě rovných.

Respondent č. 7

*Policistka OOP Rychnov nad Kněžnou, Územní odbor PČR Rychnov nad Kněžnou
– zpracovatel.*

Jaká je vaše profese/specializace?

Pracuji na obvodním oddělení, kde zpracovávám přečiny, ale vzhledem k tomu, že se jedná o menší obvodní oddělení, tak jsem i členem tak zvané prvosledové hlídky, kdy pracuji i v terénu.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Nejčastěji s mladistvými řešíme přestupky majetkové, kdy se dopouštějí krádeží většinou v obchodních domech. Pak řešíme přestupky proti veřejnému pořádku, to se

u mladistvých jedná hlavně o rušení nočního klidu, nebo buzení veřejného pohoršení. Poměrně časté jsou i přestupky proti občanskému soužití, jde o výhrůžky ublížení na zdraví a hrubé jednání.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

Závažnost protiprávního jednání se stupňuje. Když jste policistou na malém městě, tak mnohdy podle charakteru oznámení už víte, na koho konkrétně vyjždíte, přestože v oznámení jeho jméno nepadlo. Velmi často řešíme jedny a ty samé přestupce, kteří vyvolávají konflikty, scházejí se na stejných místech, kde se poperou, nebo opijí. Pak jsou zase mladiství pachatelé, kteří se opakovaně dopouštějí drobných krádeží v obchodních domech. Zarážející je, že si jsou vědomi, že prostory, které navštěvují, kde se protiprávně chovají, jsou monitorovány kamerovým systémem, a přesto je to nezastaví. Opakovaně jsou usvědčeni na základě záznamů. Mnozí z nich jsou uživateli omamných a psychotropních látek, tyto mladiství kradou opakovaně například parfémů v drogeriích a pak je prodávají na vlakovém nádraží. Ano u některých jedinců se toto chování stupňuje a my se pak s nimi setkáváme i v rámci trestního řízení.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Pracuji u policie natolik dlouho, abych věděla, že pokud mladistvý pachatel svého jednání lituje, a to upřímně, a jde o ojedinělý čin, pak se s tímto jedincem už nesetkám. Naopak, pokud je hned zpočátku drzí nejen k nám jako k policistům, ale při výslechu je drzí i k sociální pracovníci, ke svým rodičům a ničeho nelituje, pak se s ním většinou opět setkáme.

Ze své praxe mohu uvést i příklady, kdy dnes již dospělý pachatel závažnějších trestných činů jako dítě nechodil do školy, utíkal z domů, byl nezvladatelný, skončil ve výchovném zařízení, odkud neustále utíkal, pak začal užívat drogy a jeho protiprávní jednání jako mladistvého a následně dospělého se stupňovalo nejen na závažnosti činu, tak i frekvenci.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

Jak jsem již řekla, pokud se zintenzivňuje protiprávní jednání, mladistvý člověk nespolupracuje, nelituje svého jednání a z nízkých trestů si nic nedělá, pak je reálné, že takový způsob života mu bude vyhovovat i v dospělosti.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

Nerespektování společenských norem, nerespektování autorit, rodičů, učitelů, starších osob již v dětství, špatný vzor, rodina, která je problémová, spouštěčů je celá řada a na každého jedince je spouštěč jiný.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Na výchovu každého jedince má nejsilnější vliv rodina, pokud ta selže, pak jde o nejproblémovější a nejčastější vliv.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Jako policista se nejčastěji setkávám s majetkovou trestnou činností, a to od prostých krádeží až po krádeže věcí při sobě. Dále se mladiství pachatelé dopouštějí výtržnictví a fyzické napadání. Časté je také poškození cizí věci. V posledních letech v rámci bezhotovostních plateb, kdy se při útratě do 500,- Kč nezadá PIN, mladiství pachatelé odcizí platební karty a provedou alespoň jednu takovou platbu.

-TO8 Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?

Užívání návykových látek je většinou spojené s krádežemi, kdy si tak uživatel zajišťuje zdroj pro získání další dávky. S drogami bývá spojené i řízení motorových vozidel, tedy řízení pod vlivem nebo po vysloveném zákazu. Pod vlivem alkoholu mladiství pachatelé se zase velmi často dopouštějí výtržnictví a poškození cizí věci, ale i násilných činů, tedy ublížení na zdraví.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

Z mého pohledu, ti, kteří se opakovaně dopouštěli protiprávního jednání jako mladiství, v tom pokračují i v dospělosti. My ale řešíme i řadu případů, kdy se mladistvý dopustil trestního činu ojedinele, pak v kriminalitě nepokračuje.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Dle mého názoru by měly být tresty i pro mladistvé pachatele přísnější.

Respondent č. 8

Strážník Městské policie Rychnov nad Kněžnou

Jaká je vaše profese/specializace?

Jsem strážníkem Městské policie. V minulosti jsem byl členem hlídky, nyní obstarávám kamerový systém, kterým je monitorované město Rychnov nad Kněžnou.

-TO1 Jakých přestupků se nejčastěji mladiství pachatelé dopouštějí?

Strážníci městské policie mají v kompetenci řešit přestupky páchané na území města. Některé řešíme přímo na místě v příkazním blokovém řízení a některé oznamuje po prošetření Správnímu orgánu Městského úřadu Rychnov nad Kněžnou. Podle mých zkušeností se mladiství nejčastěji dopouštějí drobných krádeží, a to především v obchodních domech. V období prázdnin, nebo o víkendech pak s nimi často řešíme i rušení nočního klidu nebo pod vlivem alkoholu se dopouštějí veřejného pohoršení. Výjimkou nejsou ani přestupky na úseku občanského soužití, kdy se vzájemně slovně i fyzicky napadají.

-TO2 Stupňuje se závažnost protiprávního jednání?

U městské policie pracuji už 17 let. Z praxe mohu říci, že se závažnost protiprávního jednání mladistvých stupňuje. Četnost přestupků páchaných právě mladistvými stoupá. Když sleduji kamerové záběry, musím říci, že například u napadání dochází k agresivnímu zákeřnému chování. Mladiství se pohybují většinou ve skupinkách a vzájemně se hecují. Pokud pak v jejich jednání hraje roli alkohol nebo drogy, pak jejich zábrany ještě ustupují.

-TO3 Lze předvídat vývoj delikventního chování mládeže?

Domnívám se, že delikventní chování mládeže lze předvídat už v dětském věku, pokud se výchovné potíže s dítětem neřeší. Tyto problémy se pak s dětmi prostě táhnou dál. Pokud jsou například rodiče alkoholicí a mají se sebou svých starostí až až, pak nelze

očekávat, že výchovu zvládnou dobře a všimnou si neobvyklého chování. Problematická mládež nevyhází jen ze sociálně slabších rodin, ale i z rodin dobře situovaných. Tady bych vnímal jako chybu, že se děti dostatečně citově nevěnují. Jejich dítě má vše, ohání se postavením rodičů. Nejedou jsem byl vystaven při řešení deliktu s mladistvým, že mi bylo vyhrožováno právě 16letým hajzlikem, který mě připravoval na to, jak mě svleče z uniformy a přesvědčoval mě o tom, že jsem skončil. Takže ano, předvídat se delikventní chování mládeže dá.

-TO4 Je možné uvést znaky, které mohou predikovat kriminální aktivitu i v dospělosti?

Kriminalitu v dospělém věku páchají především ti, kteří se nejprve přestupků a později i trestných činů dopouštěli už ve věku mladistvém. Mním tím především fakt, že je první tresty, pokuty a podobně nezastavili, jejich chování se stupňovalo a četnost deliktů rostla.

-TO5 Co může spouštět delikvenci mládeže?

To je těžká otázka, spouštěčů je celá řada, ale zřejmě nejzásadnější původ je v rodině. Často se stává, že děti s rodiči s kriminální minulostí jdou v jejich stopách, není to ale pravidlem. Pak vnímám jako další problém to, že se dnešní mládež nudí, scházejí se v partách a vzájemně se k něčemu hecují. Nezáměr rodičů, ať již těch, kteří musí řešit potíže sami se sebou, tak rodičů, kteří na své děti nemají prostě pro své pracovní či jiné povinnosti čas.

-TO6 Lze označit nejproblémovější a nejčastější vlivy?

Nejproblémovější jsou první prohřešky, které rodiče omluví a neřeší. Nepřichází trest, tak dítě nebo mladistvý nemá zábranu toto nezkusit znovu. Citelně schází pojem autorita, ta se vytrácí. Děti ve škole nevnímají učitele jako autoritu, protože pokud je problém, tak si učitele podají rodiče. Často potíže s výchovou rodiče přehrávají na školu a omlouvají své nedostatky tímto způsobem. Nejčastějšími vlivy jsou právě prostředí, tedy rodina, ale i parta a nudící se mládež.

-TO7 Jaké jsou trestné činy typické pro mladistvé pachatele?

Toto je otázka spíše pro policisty, jelikož trestnou činností se zabývá policejní orgán. My jako strážníci s Policií České republiky spolupracujeme. Když jsem uvedl, že se protiprávní jednání mladistvých pachatelů stupňuje, pak je u přestupků a trestných činů jen nízká hranice, jež překročí. Dle mých zkušeností to jsou již krádeže s vyšší škodou, vloupání do objektů a někdy i loupeže. Z občanského soužití se lehce může při razantnějším útoku stát ublížení na zdraví a dalším typickým trestným činem bývá sprejství, kdy mládež má nutkavou potřebu posprejovat zdi či sochy. S policií úzce spolupracuji, protože pokud je toto pácháno v místě, kde je prostor monitorován kamerami, policejní orgán pro trestní řízení žádá kamerový záznam. Dalším trestným činem typickým pro mládež může být výtržnictví.

-TO8 Jak velkou roli v dané tématice hrají návykové látky a alkohol?

Drogy a alkohol v kriminalitě mládeže hrají významnou roli. Ti, kteří jsou drogově závislí, většinou páchají majetkovou trestnou činností, aby na drogy vůbec měli finance. Alkohol zase hraje významnou roli například u výtržnictví nebo poškození cizí věci, člověk pod vlivem alkoholu ztrácí zábrany.

-TO9 Jak velká část mladistvých pachatelů pokračuje v kriminalitě i v dospělosti?

U většiny mladistvých jsou přestupky, popřípadě trestný čin špatně zvolenou klukovinou, kdy, jakmile jsou odhaleni, tak už v tom nepokračují. Je však mládež problematická, u níž se uvedené jednání stupňuje a pak v tomto pokračují i v dospělosti.

-TO10 Lze tomu předcházet?

Osobně vnímám tresty pro mladistvé za nízké, které se mají účinku. Toto platí i v případě přestupků, jejichž pácháním si odstartují svou budoucí kriminální kariéru. Pokud dostanou pokutu, pak ji musí uhradit rodiče, takže toto není trest.